

2 การจัดการกากอุตสาหกรรมในปัจจุบัน

2.1 พื้นที่ศึกษา

2.1.1 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาคตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างและแม่น้ำท่าจีนในภาคกลางของประเทศไทย คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 5,593 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม โดยกรุงเทพมหานครอันเป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษาได้มีการพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรมมากที่สุดในประเทศ สำหรับพื้นที่ทางการเกษตรและนาข้าวที่หาพบได้ตามบริเวณชานเมืองออกไป สำหรับใน 4 จังหวัดอันเป็นเขตปริมณฑลที่พื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานครนั้น กำลังมีการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ทางการเกษตรไปสู่ที่พักอาศัยหรือเขตอุตสาหกรรม

สภาพภูมิอากาศในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทยนี้เป็นแบบทุ่งหญ้าสะวันนา (Tropical Savannah) โดยแบ่งภูมิภาคออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูหนาว, ฤดูร้อนและฤดูฝน จากข้อมูลทางอุตุนิยมวิทยาในปี พ.ศ. 2541 ของกรมอุตุนิยมวิทยา ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในภาคนี้เป็น 1,351.2 มม. โดยมีวันฝนตกเฉลี่ย 117.8 วันต่อปี

2.1.2 สภาพสังคม

a. การปกครอง

พระราชบัญญัติการปกครอง พ.ศ. 2534 บัญญัติว่า การปกครองของไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ การปกครองส่วนกลาง, การปกครองส่วนจังหวัด และการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2-1

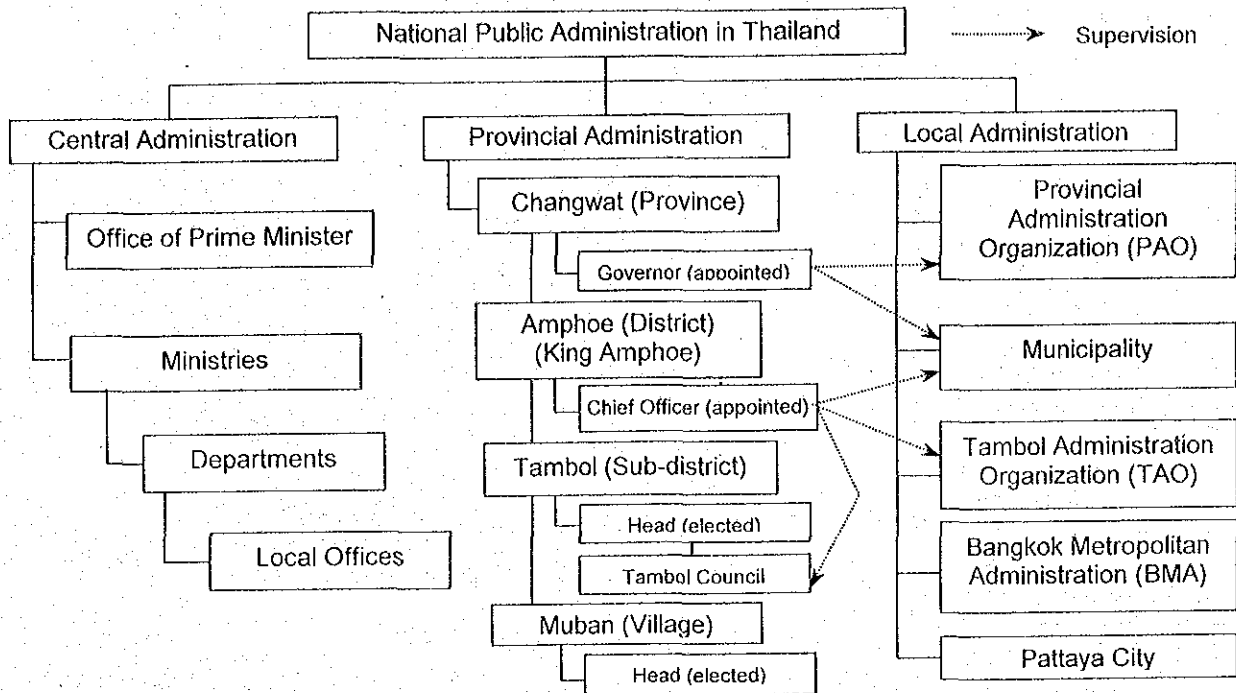
a.1 การปกครองส่วนกลาง (Central Administration)

การปกครองส่วนกลางเป็นการปกครองที่รวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางโดยรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อกำหนดนโยบายแห่งชาติและนำไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นจริงตามความต้องการของรัฐบาล

การปกครองส่วนกลางประกอบด้วย สำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงอีก 13 กระทรวง โดยกระทรวงต่างๆ มีหน่วยงานระดับกรม ซึ่งค่อนข้างจะเป็นอิสระและมักจะมีหน่วยงานในสังกัดประจำตามท้องถิ่น

a.2 การปกครองส่วนจังหวัด (Provincial Administration)

การปกครองส่วนจังหวัดอยู่ภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจ โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดรับนโยบายมาจากรัฐบาลเพื่อดำเนินการ ให้บรรลุผล และทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลด้วย โดยโครงสร้างการปกครองจังหวัดได้แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2-1

แผนภูมิที่ 2-1: โครงสร้างการปกครองของไทย

a.3 การปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Administration)

การปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ภายใต้แนวคิดการกระจายอำนาจ โดยตามพระราชบัญญัติการปกครอง พ.ศ. 2534 ระบุว่า เขตพื้นที่ใดที่ประชาชนมีความพร้อมสามารถจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นได้ โดยรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมี 5 แบบ ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2-1

a.4 โครงสร้างการปกครองและจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จังหวัด	ประชากร	การปกครองส่วนจังหวัด			การปกครองส่วนท้องถิ่น		
		อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	อบจ.	เทศบาล	อบต.
นนทบุรี	879,029	6	52	421	1	9	37
ปทุมธานี	633,994	7	60	494	1	13	52
สมุทรปราการ	977,388	5+1 กิ่งอำเภอ	50	406	1	16	32
สมุทรสาคร	421,378	3	40	288	1	7	31
กรุงเทพฯ	5,662,499	50 เขต และ 154 แขวง					

ที่มาของประชากร: สถิติประชากร พ.ศ. 2542 โดยกรมการปกครอง

b. ประชากร

สถิติประชากร พ.ศ. 2542 โดยกรมการปกครองระบุว่า กรุงเทพมหานครมีประชากรหนาแน่นที่สุด โดยมีประชากร 5,662,499 คน สำหรับประชากรในจังหวัดนนทบุรี, ปทุมธานี, สมุทรปราการและสมุทรสาคร มีจำนวน

879,029 คน, 633,994 คน, 977,388 คน และ 421,378 คนตามลำดับ โดยอัตราส่วนของประชากรในแต่ละจังหวัดเมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมดทั่วประเทศเป็น 9.3%, 1.4%, 1.0%, 1.6% และ 0.7% ตามลำดับ และเมื่อรวมกันแล้วเป็น 14.0% ของประชากรทั้งประเทศ

c. สาธารณูปโภค

c.1 ไฟฟ้า

การไฟฟ้านครหลวงเป็นหน่วยงานรับผิดชอบผลิตกระแสไฟฟ้าให้กับพื้นที่ทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร และบางส่วนของจังหวัดนนทบุรีและสมุทรปราการ สำหรับพื้นที่ศึกษานอกเหนือจากนี้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ยกเว้นบางส่วนของจังหวัดนนทบุรีที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตเป็นผู้ผลิตกระแสไฟฟ้าให้

c.2 น้ำประปา

น้ำประปาในกรุงเทพมหานครอยู่ภายใต้การดูแลของการประปานครหลวง รวมทั้งบางส่วนของจังหวัดนนทบุรีและสมุทรปราการด้วย สำหรับแหล่งน้ำดิบสำคัญที่นำมาผลิตน้ำประปาคือ แม่น้ำเจ้าพระยา, แม่น้ำท่าจีนและน้ำบาดาล

ในเขตจังหวัดอื่นของพื้นที่ศึกษา การประปาส่วนภูมิภาคเป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตน้ำประปาให้ แต่น้ำประปาที่ผลิตนี้ยังมีปริมาณจำกัดอยู่แต่ชุมชนขนาดใหญ่เท่านั้น สำหรับชุมชนขนาดเล็กหรือในหมู่บ้านนอกเขตการบริการของการประปาส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่จะจัดหา น้ำบาดาลเอง

c.3 การจัดการน้ำเสีย

มีโรงบำบัดน้ำเสียจำนวนหนึ่งที่มีการก่อสร้างและดำเนินการในพื้นที่กรุงเทพมหานคร, นนทบุรีและปทุมธานี โดยโรงบำบัดน้ำเสียส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครใช้ระบบ Activated Sludge System สำหรับในจังหวัดสมุทรปราการ มีโรงบำบัดน้ำเสียก่อสร้างที่ตามคลองคั่น โดยคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2547 ส่วนในจังหวัดสมุทรสาครนั้นยังไม่มีโครงการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสีย

2.1.3 สภาพเศรษฐกิจ

a. เศรษฐกิจประเทศ

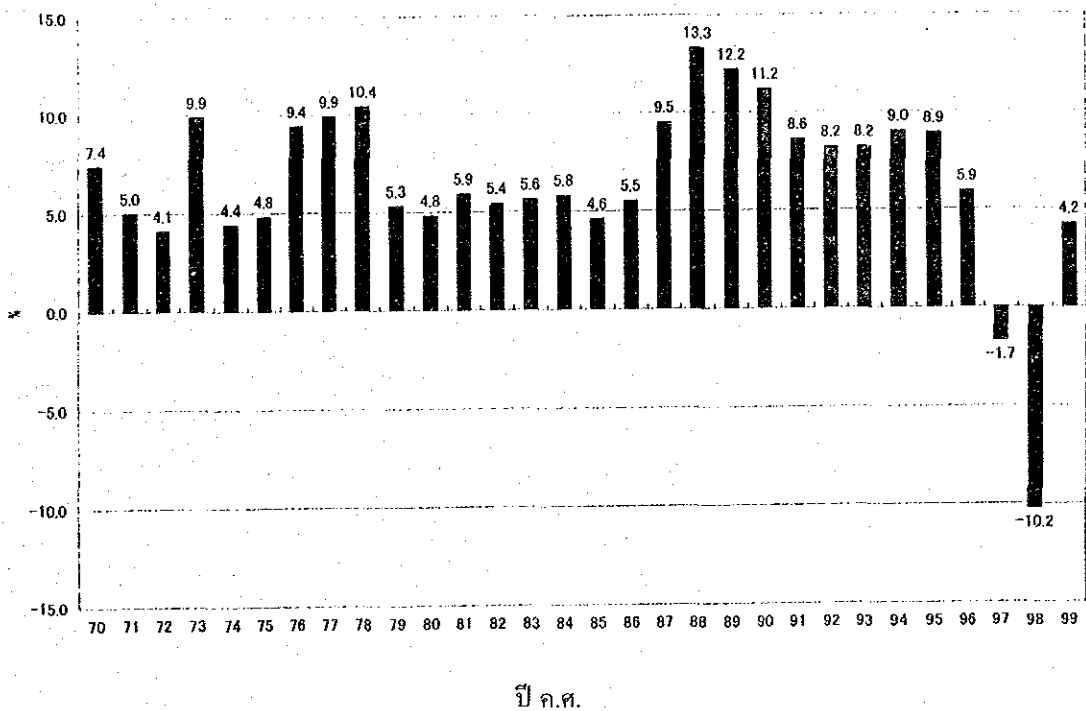
เศรษฐกิจไทยได้รักษาระดับการเจริญเติบโตเป็นระยะเวลานานตั้งแต่ พ.ศ. 2503 โดยมีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วเนื่องจากการไหลเข้าของการลงทุนอย่างมาก รวมไปถึงการขยายตัวทางการส่งออกในช่วง พ.ศ. 2523 โดยเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจที่มีการเกษตรเป็นพื้นฐาน ไปสู่เศรษฐกิจที่มีอุตสาหกรรมและการบริการเป็นหลัก

ในกรณีของเศรษฐกิจไทยนั้น แนวโน้มการส่งออกและการนำเข้ามีความสัมพันธ์อย่างมากต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากมูลค่าการส่งออกและนำเข้านั้นมีมากกว่า 50% ของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product-GDP) อย่างไรก็ตาม ในขณะที่มีการเพิ่มการส่งออก แรงกระตุ้นเข้าวิฤตติบเพื่อมาใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตนั้น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในประเทศได้อย่างจำกัด

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของเศรษฐกิจไทยก็คือ ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องรายได้ระหว่างภาคต่างๆ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลกับภาคอื่นๆ อุตสาหกรรมขนาดใหญ่รวมทั้งบริษัทต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการส่งออกและนำเข้านั้น ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ในขณะที่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กรวมทั้งภาคการเกษตรเป็นอุตสาหกรรมหลักของภาคอื่น นั้นย่อมหมายความว่านโยบายการลดปัญหาความยากจนและการลดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ระหว่างภาคต่างๆ ควรจะได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้นสำหรับประเทศไทย

a.1 ประวัติศาสตร์และสถานการณ์ปัจจุบันของเศรษฐกิจไทย

ในแผนภูมิที่ 2-2 แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นจริงของไทยระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2513 ถึง พ.ศ. 2542 ถึงแม้ว่าวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สองจะทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลง แต่เศรษฐกิจไทยก็ยังคงการเจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอ จนถึงช่วงหลักของทศวรรษ พ.ศ. 2533 โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2531 ถึง 2533 ระบุว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยมีมากกว่า 10% ต่อเนื่องกันถึง 3 ปี โดยส่วนใหญ่เนื่องมาจากการไหลเข้าของเงินทุนจากอิทธิพลของเงินเยนที่แข็งค่า และเงินสกุลดอลลาร์ที่อ่อนลง รวมไปถึงการเพิ่มผลิตภัณฑ์การส่งออก แต่วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในช่วงหลังของทศวรรษ พ.ศ. 2533 ที่กระทบต่อเศรษฐกิจไทยจนทำให้การเจริญเติบโตต้องหยุดชะงักลงและมีการเติบโตที่เป็นลบแทนในช่วง 2 ปี (พ.ศ. 2540 และ 2541) แต่เมื่อเฉลี่ยอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อปีของไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2513 ถึง พ.ศ. 2522 แล้วคิดเป็น 6.5% และสามารถกล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชียจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

แผนภูมิที่ 2-2: อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย (พ.ศ. 2513-2542)

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในปี พ.ศ. 2543 ผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product-GDP) ของไทยทะลุยอด 122,000 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งนับว่ามากที่สุดเป็นอันดับสองในกลุ่มประเทศอาเซียนรองจากอินโดนีเซีย โดยประเทศไทยเอง ก็กำลังดำเนินบทบาทในการเป็นผู้นำการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอินโดจีน

a.2 โครงสร้างเศรษฐกิจไทย

เศรษฐกิจไทยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างมากพร้อมกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของไทยเพิ่มจาก 2,173 บาทในปี พ.ศ. 2503 เป็นสองเท่าคือ 4,077 บาทในปี พ.ศ. 2513 และเพิ่มอีก 3.5 เท่า เป็น 14,180 บาทในปี พ.ศ. 2523 และก่อนที่จะเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2539 รายได้ต่อหัวได้ขึ้นไปแตะถึง 77,043 บาทหรือประมาณ 3,100 ดอลลาร์สหรัฐ และเนื่องจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ทำให้รายได้ต่อหัวของไทยลดลงอย่างมาก ประกอบกับค่าเงินบาทที่ลดลงเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐและเงินสกุลต่างประเทศอื่นๆ ทำให้รายได้ต่อหัวของไทยใน พ.ศ. 2542 เป็น 74,675 บาท หรือประมาณ 1,976 ดอลลาร์สหรัฐ

เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อหัวท่ามกลางบรรดาประเทศในกลุ่มอาเซียนแล้ว ประเทศไทยนับเป็นอันดับสามรองมาจากสิงคโปร์และมาเลเซีย

ประเด็นสำคัญอีกอันหนึ่งที่ควรจะต้องกล่าวถึงสำหรับเศรษฐกิจไทยก็คือ ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องรายได้ระหว่างภาคต่างๆ กรุงเทพมหานครและปริมณฑลสร้างรายได้ถึง 48.4% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั้งหมดในปี พ.ศ. 2541 โดยรายได้เฉลี่ยต่อหัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสูงถึง 4,990 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี ในขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อหัวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียง 638 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี แนวทางการแก้ไขปัญหาคือความไม่เท่าเทียมกันในการแบ่งกระจายรายได้ไปยังภาคต่างๆ นับว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยต่อไปในอนาคต

b. เศรษฐกิจภูมิภาค (พื้นที่ศึกษา)

พื้นที่ศึกษามีส่วนถึง 48.4% ในผลผลิตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) โดยกรุงเทพมหานครนั้นครอบคลุมถึง 79% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภูมิภาค (Gross Regional Product-GRP) ในพื้นที่ศึกษา และถ้าจะกล่าวในระดับประเทศแล้ว กรุงเทพมหานครมีส่วนถึง 37% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั้งหมดในปี พ.ศ. 2541

ในทางตรงกันข้าม เมื่อเปรียบเทียบรายได้ประชากรต่อหัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภูมิภาคใน พ.ศ. 2541 ที่มูลค่าตลาดปัจจุบันแยกแต่ละจังหวัดในพื้นที่ศึกษาแล้ว พบว่า กรุงเทพมหานครมีรายได้ประชากรต่อหัวในผลิตภัณฑ์มวลรวมภูมิภาคมากที่สุดประมาณ 231,000 บาท ตามด้วยสมุทรสาคร 222,000 บาท และปทุมธานี 211,000 บาท ส่วนนนทบุรีนั้นมีรายได้ประชากรต่อหัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภูมิภาคต่ำที่สุดคือ 110,000 บาท ตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของขนาดเศรษฐกิจระหว่างจังหวัดในพื้นที่ศึกษา

c. อุตสาหกรรม

c.1 สภาทั่วไป

อุตสาหกรรมการผลิตเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสองรองจากอุตสาหกรรมบริการ ในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของไทย โดยมีอัตราถึง 35.5% ใน พ.ศ. 2542 จากสถิติอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2541 จาก

หนังสือสถิติประจำปีของประเทศไทย พ.ศ. 2543 ระบุว่า กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีจำนวน โรงงานอุตสาหกรรมการผลิตตั้งอยู่ถึง 63% ของจำนวนทั้งหมด ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าพื้นที่ศึกษาเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมการผลิตของประเทศไทย

ถึงแม้ว่าจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตจะมีมากกว่าในเขตกรุงเทพมหานคร แต่จำนวนแรงงานและมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมที่ได้จากอุตสาหกรรมการผลิตในเขตปริมณฑลนั้นกลับมีมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมการผลิตขนาดใหญ่ส่วนมากตั้งอยู่ภายในนิคมอุตสาหกรรมและสวนอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดปริมณฑล

c.2 จำนวนโรงงานที่จดทะเบียน

สถิติอุตสาหกรรม พ.ศ. 2542 จำนวนโรงงานที่จดทะเบียนมากที่สุดเป็นของกรุงเทพมหานครที่มี 21,039 แห่ง ในขณะที่สมุทรปราการและสมุทรสาครมีโรงงานที่จดทะเบียน 5,589 แห่ง และ 2,710 แห่งตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนโรงงานที่จดทะเบียนใน พ.ศ. 2534 พบว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของโรงงานนี้มีมากที่สุดที่สุดในจังหวัดสมุทรสาคร ตามด้วยปทุมธานีและนนทบุรี

c.3 ลักษณะอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษา

ในเรื่องจำนวนโรงงานและคนงานนั้น กลุ่มอุตสาหกรรมประเภทสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มนับเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในบรรดาอุตสาหกรรมการผลิตของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รองลงมาในแง่ของจำนวนโรงงานเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมโลหะและผลิตภัณฑ์จากโลหะ ในขณะที่กลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มอยู่ในลำดับที่สองในแง่ของจำนวนคนงาน

เมื่อพิจารณาในด้านมูลค่าผลิตภัณฑ์สุทธิที่ผลิต ปรากฏว่า กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องจักรอิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์การผลิตถือเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด คิดเป็น 20% ของยอดรวมอุตสาหกรรมการผลิตทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา รองลงมาเป็นกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ตามด้วยสิ่งทอ/เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องจักรการขนส่งและอุปกรณ์

ถ้าพิจารณาในด้านการเพิ่มมูลค่าจากอุตสาหกรรมการผลิตแต่ละประเภทแล้ว อาหารและเครื่องดื่มนับเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด คิดเป็น 23% ของการเพิ่มมูลค่าที่ผลิตทั้งหมดในพื้นที่ศึกษา รองลงมาเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ ที่คิดเป็น 17%

c.4 การพัฒนานิคมอุตสาหกรรม/สวนอุตสาหกรรม

จากหนังสือ "Y2K Factory Directory & Map" ระบุว่านิคมอุตสาหกรรมและสวนอุตสาหกรรม 11 แห่งในพื้นที่ศึกษา โดยคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ได้กำหนดให้กรุงเทพมหานครและปริมณฑลถือเป็นพื้นที่การลงทุนเขต 1 โดยได้รับการส่งเสริมการลงทุนอย่างมากในแง่ของสิทธิประโยชน์ต่างๆ ให้กับผู้ลงทุน ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2-1 ดังนี้

ตารางที่ 2-1: สิทธิประโยชน์สำหรับการลงทุนในเขต 1

	การลงทุนนอกนิคมอุตสาหกรรม/ สวนอุตสาหกรรม	การลงทุนในนิคมอุตสาหกรรม/ สวนอุตสาหกรรม
เขต 1	- ลดภาษีนำเข้าเครื่องจักร 50% - ยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบสำหรับการผลิตเพื่อการส่งออก 1 ปี	- ลดภาษีนำเข้าเครื่องจักร 50% - ยกเว้นภาษีนำเข้าวัตถุดิบสำหรับการผลิตเพื่อการส่งออก 1 ปี - ยกเว้นภาษีเงินได้บริษัท 3 ปี

ที่มา: หอการค้าญี่ปุ่น ประจำประเทศไทย พ.ศ. 2544

ในประเทศไทย มีรูปแบบเขตอุตสาหกรรมอยู่ 3 รูปแบบขึ้นอยู่กับเจ้าของโครงการ เช่น เขตอุตสาหกรรมที่พัฒนาและดำเนินการโดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) โดยตรง, เขตอุตสาหกรรมที่ กนอ. ร่วมทุนพัฒนาและดำเนินการกับเอกชน และเขตอุตสาหกรรมที่เอกชนพัฒนาและดำเนินการเอง การลงทุนในเขตอุตสาหกรรมที่มี กนอ. เกี่ยวข้องด้วย ผู้ลงทุนจะได้รับประโยชน์ด้านอื่นอีก เช่น การซื้อที่ดินอย่างเสรี, การจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศ และการโอนเงินทุนหรือเงินปันผลไปต่างประเทศ

ในด้านระดับสิทธิประโยชน์ที่ได้รับนี้ ทางคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้จำแนกนิคมอุตสาหกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ เขตอุตสาหกรรมทั่วไป (GIZ), เขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (EPZ) และเขตการค้าเสรี (FTZ) ถึงแม้ว่ายังไม่มีนิคมอุตสาหกรรมแบบเขตการค้าเสรี (FTZ) ในขณะนี้ก็ตาม แต่เขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกแบบพิเศษ (EPZ-plus) ก็ได้รับสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมขึ้นไปอีก ในกรณีของเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (EPZ) สิทธิประโยชน์ที่กล่าวข้างต้นนั้นจะเป็นแบบถาวร

จากแรงจูงใจในด้านสิทธิประโยชน์ต่างๆ เป็นการผลักดันให้มีการตั้งนิคมอุตสาหกรรมและสวนอุตสาหกรรมในประเทศไทยอย่างแข็งขัน โดยกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นพื้นที่สำคัญแห่งหนึ่งที่มีการตั้งนิคมและสวนอุตสาหกรรม

d. ก้าวต่อไปของอุตสาหกรรมและกากอุตสาหกรรม

จากการที่เศรษฐกิจของไทยค่อยๆฟื้นตัว อุตสาหกรรมจะเริ่มกลับมาขยายตัวมากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาด้านเทคโนโลยีต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยีสูง ซึ่งคาดว่าจะเพิ่มมากขึ้น พร้อมกับการเติบโตในด้านการลงทุนของต่างชาติในประเทศไทย

อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูงสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่ามากได้โดยใช้กระบวนการผลิต และเทคนิคระดับสูง ในขณะที่เดียวกันอุตสาหกรรมนี้จะก่อให้เกิดกากอุตสาหกรรมซึ่งต้องการกระบวนการกำจัดที่พิเศษยิ่งขึ้น ปริมาณกากอุตสาหกรรมประเภทนี้คาดว่าจะเพิ่มมากขึ้นพร้อมกับการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมของไทย

ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแบบยั่งยืน จึงควรที่จะมีการวางระบบการจัดการกากอุตสาหกรรมอย่างเหมาะสม เริ่มต้นจากกฎหมายและกลไกทางกฎหมายที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมรีไซเคิลกากอุตสาหกรรม, การกำจัดและฝังกลบ

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อคำนึงถึงความสำคัญของการส่งออกต่อเศรษฐกิจไทยแล้ว การดำเนินการตามระบบการจัดการกากอุตสาหกรรมที่เหมาะสมยังเป็นปัจจัยสำคัญนำไปสู่ความอยู่รอดอย่างยั่งยืนในตลาดโลก ซึ่งแนวโน้มมาตรการระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใต้ ISO 14001 เป็นสิ่งจำเป็นภายใต้ข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ การจัดการกากอุตสาหกรรมในไทยคือนโยบายสำคัญพื้นฐานที่อาจจะมีส่วนในการตัดสินใจอนาคตเศรษฐกิจว่าจะล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จ

2.2 การค้นพบที่สำคัญจากการสำรวจภาคสนาม

เพื่อที่จะให้เข้าใจถึงการจัดการกากอุตสาหกรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันในพื้นที่โครงการ คณะศึกษา JICA ได้ดำเนินการสำรวจภาคสนามดังต่อไปนี้

- การสำรวจโรงงาน
- การสำรวจด้วยแบบสอบถามเรื่องความต้องการการแลกเปลี่ยนของเสีย
- การสำรวจหน่วยงานที่เก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรม ไม่อันตราย
- การสำรวจบริษัทที่นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่/กำจัด
- การสำรวจสมาคมอุตสาหกรรม, บริษัทเก็บและขนส่งกากอุตสาหกรรม และบริษัทที่นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่/กำจัด

วัตถุประสงค์, กระบวนการและรายละเอียดอื่น ๆ ได้อธิบายไว้ในรายงานฉบับหลัก โดยผลการค้นพบที่สำคัญได้สรุปไว้ดังนี้

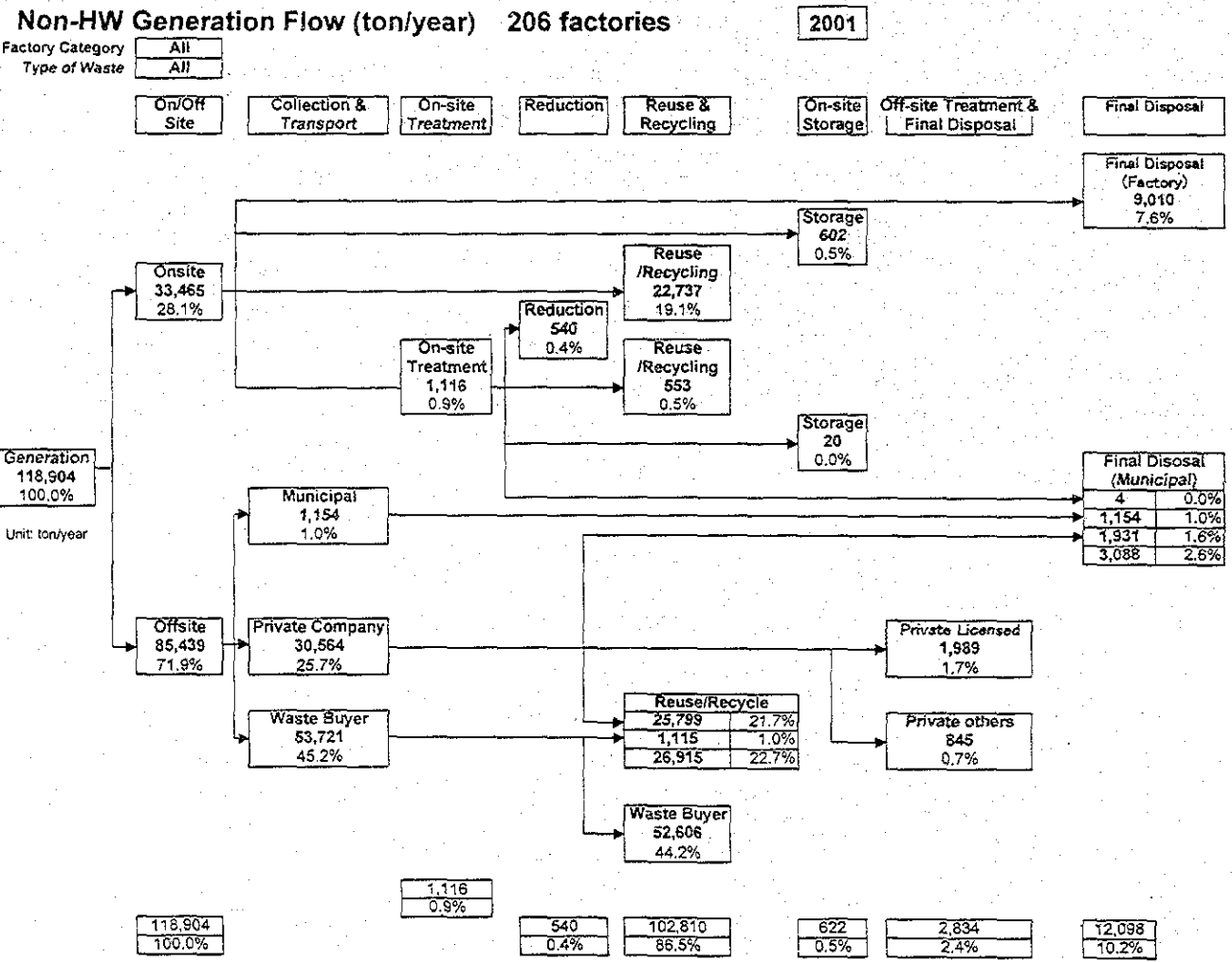
2.2.1 การสำรวจโรงงาน

- 17.2% (37) ของโรงงานทั้งกากอุตสาหกรรมอันตรายปนกับกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย
- 206 โรงงาน (96%) ให้คำตอบที่น่าเชื่อถือในเรื่องปริมาณกากอุตสาหกรรมต่อปีโดยกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายเป็น 118,904 ตัน และกากอุตสาหกรรมอันตรายเป็น 27,349 ตัน
- 14.9% (32 โรงงาน) ของโรงงานมีที่กำจัดกากอุตสาหกรรมภายในโรงงาน และ 23.3% (50 โรงงาน) ของโรงงานมีการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำหรือนำกลับมาใช้ใหม่
- โรงงานส่วนใหญ่ (54%) ใช้บริการเก็บขนกากอุตสาหกรรมของบริษัทเอกชน รองลงมาเป็นพ่อค้าของเก่า (50%) และเทศบาล (21%) โดยคำตอบจากโรงงานนี้อาจนับซ้อนกันได้เพราะโรงงานหนึ่งอาจใช้ทั้งบริการเก็บขนกากจากบริษัทเอกชน, พ่อค้าของเก่าและเทศบาล
- โรงงานเกือบทั้งหมด (96.3% (207 โรงงาน)) ตอบว่าทราบว่าการกากอุตสาหกรรมของตนส่งไปกำจัด/ฝังกลบภายนอกโรงงาน เช่น ทราบวิธีการที่ใช้, ชื่อบริษัทที่กำจัด/ฝังกลบหรือชื่อผู้ที่รับผิดชอบ
- แผนภูมิที่แสดงต่อไปนี้เป็นวงจรกิจกรรมกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย และกากอุตสาหกรรมอันตรายของโรงงานทั้งหมด 206 โรงงานที่ทำการศึกษา และให้คำตอบที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับปริมาณกากอุตสาหกรรม

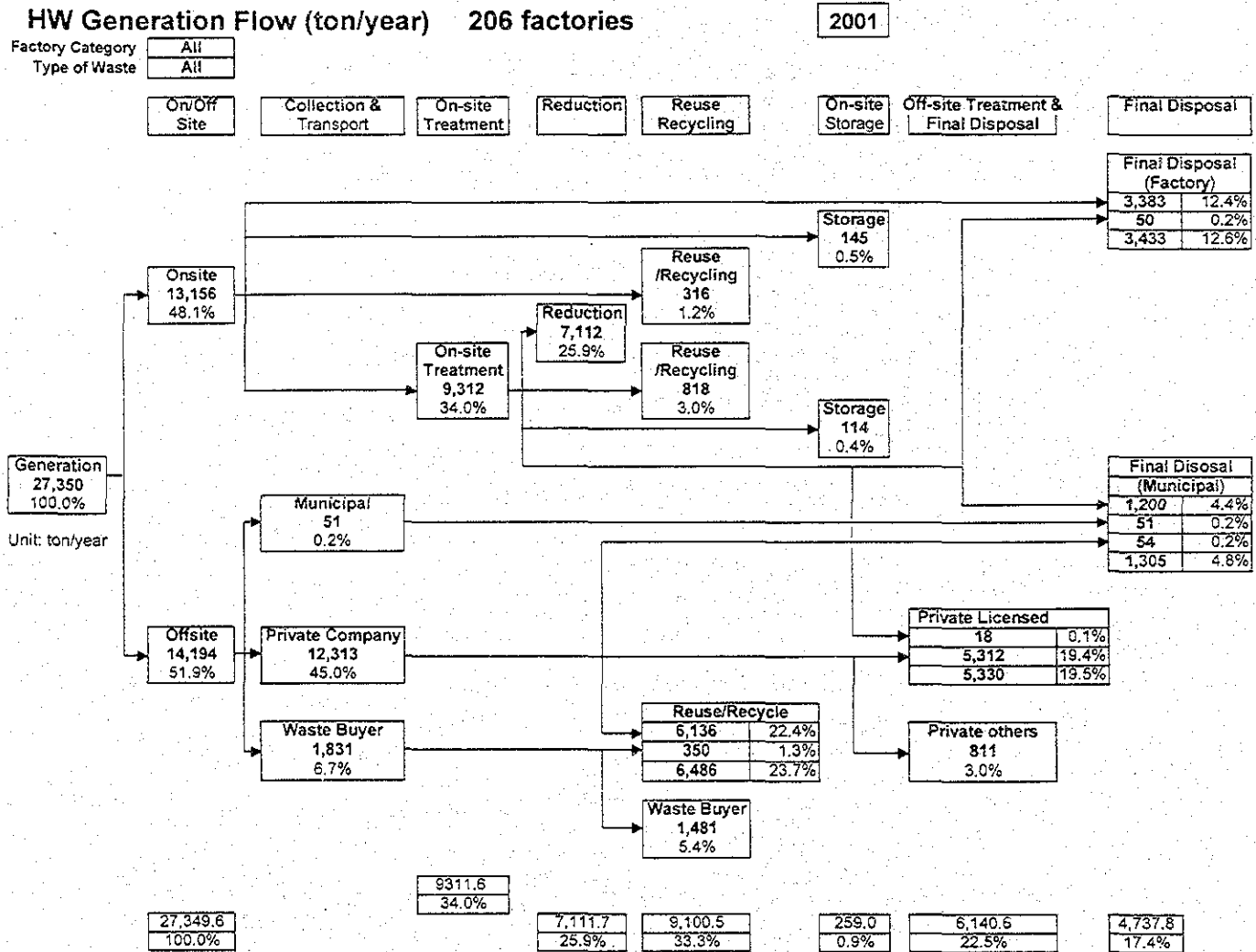
นอกจากนั้น วงจรกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและกากอุตสาหกรรมอันตรายแต่ละชนิดนั้น ได้แสดงไว้ในภาคผนวกที่ 3-3.

- ประมาณเกือบครึ่งหนึ่ง (47.9% (103)) ของโรงงานตอบว่า กากอุตสาหกรรมจะไม่เพิ่มมากนัก โดยทางโรงงานที่มีการวางแผนปรับปรุงการจัดการกากอุตสาหกรรมมีจำนวนน้อย ยกเว้นแต่เฉพาะโรงงานขนาดใหญ่
- โรงงานส่วนใหญ่ (81%) เน้นว่าให้ความสนใจต่อโครงการแลกเปลี่ยนของเสีย และโรงงานประมาณครึ่งหนึ่ง (47.4% (102 โรงงาน)) มีกากอุตสาหกรรมที่สามารถจะทำการแลกเปลี่ยนได้
- เป็นการยากที่จะกล่าวโดยรวมเกี่ยวกับเรื่องทางการเงินของการเก็บขน, การฝังกลบภายในโรงงาน และแหล่งฝังกลบ เพราะคำตอบที่ได้รับจากการสำรวจโรงงานแตกต่างกัน และมีไม่มากเพียงพอ
- จากการประเมินผลจากทั้งหมด 215 โรงงานในเรื่องการจัดการกากอุตสาหกรรมในปัจจุบัน โรงงานประมาณครึ่งหนึ่ง (47.4% (102 โรงงาน)) ประสบปัญหาเรื่องนี้ โดยปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ทั้ง 102 โรงงานเผชิญอยู่ในขณะนี้คือ “ค่ากำจัดกากอุตสาหกรรมมีราคาสูง” (จาก 29% ของ 102 โรงงาน) ตามมาด้วย “ไม่มีหรือบริการกำจัดกากอุตสาหกรรมมืออย่างจำกัด” (27%) และ “ขาดแคลนหรือการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่เป็นไปอย่างจำกัด” (14%)

17

แผนภูมิที่ 2-3: วงจรกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายของโรงงาน 206 แห่งที่ทำการสำรวจ

แผนภูมิที่ 2-4: วงจรกากอุตสาหกรรมอันตรายของโรงงาน 206 แห่งที่ทำการสำรวจ

2.2.2 สํารวจองค์กรเก็บและขนส่งกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย

มีองค์กรอยู่ 3 กลุ่มที่ทำการเก็บและขนส่งกากอุตสาหกรรม ดังนี้

a. องค์กรปกครองท้องถิ่น (สํานักงานเขตในกรุงเทพมหานครและเทศบาลในปริมณฑล)

สํานักงานเขตต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครทำหน้าที่เก็บกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายจากโรงงานตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างกรุงเทพมหานครและ กรอ. เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2540 โดยข้อตกลงดังกล่าวระบุว่ากรุงเทพมหานครจะเป็นผู้เก็บขนกากอุตสาหกรรมจากโรงงาน ขกเว้นกากอุตสาหกรรมอันตราย สำหรับในกรณีของเทศบาลนั้น ไม่ได้มีบทบาทผู้ดูแลตามกฎหมาย แต่เทศบาลก็ทำหน้าที่เก็บกากอุตสาหกรรมจากโรงงาน

ปริมาณกากอุตสาหกรรมที่เทศบาลเก็บขนนั้น คาดการณ์ว่ามีประมาณ 211,357 ตัน/ปี แต่จากผลการสำรวจโรงงานคาดว่าปริมาณ 34,975 ตัน/ปี ตัวเลขที่แตกต่างกันนี้อาจจะเนื่องมาจากการที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในสํานักงานเขตและเทศบาลประเมินเกินความเป็นจริง รวมทั้งตัวเลขดังกล่าวอาจจะรวมถึงกากอุตสาหกรรมที่รีไซเคิลไม่ได้ที่เก็บขนมาจากผู้ซื้อกากอุตสาหกรรม ไม่ได้เก็บขนมาจากโรงงาน แต่ทางเจ้าหน้าที่ประเมินว่าเป็นกากอุตสาหกรรมด้วย

b. บริษัทเอกชนที่เก็บและขนส่ง

มีบริษัท 2 แห่งคือ BYL และ SITA-THAI ที่ทำการเก็บและขนส่งกากอุตสาหกรรมป้อนโรงงานปูนซีเมนต์ โดยมีการทำสัญญาจ้างต่อให้กับบริษัท Nature Trans โดยทาง BYL ดำเนินการเรื่องกากอุตสาหกรรมที่เป็นของเหลวประมาณ 7,000 ตัน/ปี ในขณะที่ SITA-THAI ดำเนินการเรื่องกากอุตสาหกรรมที่เป็นน้ำมันและสารละลายประมาณ 20,000 ตัน/ปี จากการเปรียบเทียบตัวเลขนี้กับข้อมูลที่ได้จากใบอนุญาตขนส่ง พบว่าจะมีบริษัทที่เก็บและขนส่งกากอุตสาหกรรมมากกว่านี้ แต่คณะศึกษาก็ไม่สามารถระบุถึงบริษัทเหล่านั้นได้

c. ผู้ซื้อกากของเสีย (Waste Buyer)

“ผู้ซื้อกากของเสีย” ทำการซื้อกากอุตสาหกรรมโดยตรงจากโรงงานอุตสาหกรรมและขายต่อให้กับผู้ที่นำกากอุตสาหกรรมนั้นกลับมาใช้ใหม่หรือผู้ซื้อกากของเสียรายอื่นต่อไป ดังนั้น กากอุตสาหกรรมเหล่านี้อาจจะส่งไปให้ผู้รับกากอุตสาหกรรมมาใช้ใหม่โดยผ่านหลายขั้นตอน คณะศึกษาคิดว่า บทบาทของผู้ซื้อกากของเสียมีความสำคัญมากเกี่ยวกับการจัดการกากอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษา แต่เป็นการยากที่จะทราบในรายละเอียดในกิจการเหล่านี้ หรือแม้กระทั่งสถานที่ติดต่อ

2.2.3 สํารวจบริษัทที่นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่/กำจัด

a. โรงงานที่ได้รับอนุญาตจาก กรอ. ในฐานะบริษัททำธุรกิจเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรม

บริษัทที่ทำการกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมได้จดทะเบียนตามรหัสโรงงานที่ 101 กับกรมโรงงานอุตสาหกรรมจนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 โดยในเดือนเดียวกันนั้นเอง กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้เพิ่มรหัสโรงงานใหม่ในรหัสที่ 105 และ 106 โดย

- รหัสที่ 105: โรงงานทำการคัดแยก และ/หรือฝังกลบ
- รหัสที่ 106: โรงงานนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/รีไซเคิล

ยกเว้นโรงงานเพียงบางแห่งในรหัส 101 ได้มีการจำแนกโรงงานจำนวนมากที่นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำนำกลับมาใช้ใหม่ให้อยู่ในรหัสเฉพาะที่ขึ้นอยู่กับว่าโรงงานนั้นๆ ผลิตอะไร จากการประกาศใช้รหัสโรงงานใหม่ที่ 105 และ 106 นี้ กรอ. ต้องการที่จะแยกโรงงานที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรมออกจากโรงงานประเภทอื่น การจดทะเบียนโรงงานในรหัสดังกล่าวนี้เพิ่งเริ่มให้มีขึ้น โดย กรอ. ได้ประกาศ “รายชื่อโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการบำบัด, รีไซเคิลหรือกำจัดกากอุตสาหกรรม” ภายใต้พระราชบัญญัติโรงงานเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2545 ในรายชื่อดังกล่าวได้รวบรวมรายชื่อโรงงานทั้งหมดที่อยู่ในรหัส 101 และที่จดทะเบียนใหม่ในรหัสที่ 105 และ 106 จำนวนโรงงานในรหัสที่ 105 และ 106 ได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับดังที่แสดงในตารางด้านล่างนี้ โดยเปรียบเทียบกับจำนวนโรงงานเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2544 (จากร่างรายงานฉบับสุดท้าย (1), และ 24 เมษายน 2545 ที่ได้กล่าวถึงแล้ว และ 6 สิงหาคม 2545 ซึ่งเป็นรายชื่อล่าสุดที่คณะกรรมการได้รับระหว่างที่ทำการศึกษาภาคสนามในไทย) โดยการศึกษารูทที่ทำการศึกษาด้านกากของเสียโดยคณะกรรมการนั้น อยู่บนพื้นฐานรายชื่อในวันที่ 24 เมษายน 2545

ตารางที่ 2-2: จำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาตจาก กรอ. ในฐานะเป็นบริษัททำธุรกิจเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรม

ประเภทกากอุตสาหกรรมที่ทำธุรกิจและรหัสประเภทโรงงานของกระทรวงอุตสาหกรรม	6 สิงหาคม 2545	24 เมษายน 2545	พฤศจิกายน 2544
กากอุตสาหกรรมอันตราย, 101	10* ¹	8* ¹	5
กากอุตสาหกรรมอันตราย, 105	1	1	-
กากอุตสาหกรรมอันตราย, 106	3	2	-
กากอุตสาหกรรมอันตราย รวม	14	11	5
กากอุตสาหกรรมไม่อันตราย, 101	6	6	7
กากอุตสาหกรรมไม่อันตราย, 105	5	2	-
กากอุตสาหกรรมไม่อันตราย, 106	1	1	-
กากอุตสาหกรรมไม่อันตราย รวม	12	9	7
รวมทั้งหมด	26	20	12

บันทึก *1: แหล่งฝังกลบราชบุรีถือเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมแสมดำของ กรอ. จึงไม่ได้จดทะเบียนโรงงานต่างหาก และไม่ได้อยู่ในรายชื่อที่ กรอ. ประกาศเมื่อวันที่ 24 เมษายน แต่ถือเป็น Facility แห่งหนึ่งในตารางดังกล่าว

จากตารางข้างบนนี้แสดงให้เห็นว่า จำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาตจาก กรอ. ให้ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรมได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2544 ในขณะนี้ กรอ. ได้รับใบสมัครจำนวนมากที่ขอขึ้นทะเบียนโรงงานรหัส 101, 105 และ 106 ดังนั้นจำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาตจะมีเพิ่มขึ้นในอนาคต

b. การใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่

- มีแหล่งจำนวนมากพอที่รับกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายเกือบทั้งหมดเพื่อนำไปใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่

- อย่างไรก็ตาม ปริมาณของเสียที่สามารถรีไซเคิลได้บางประเภทที่รวบรวมได้ในประเทศไม่เพียงพอเกือบ 70% ของเศษอะลูมิเนียมต้องนำเข้าจากต่างประเทศ และกากอุตสาหกรรมอย่างขวด PET ต้องส่งไปรีไซเคิลที่ประเทศจีน
- สำหรับการนำกากอุตสาหกรรมอันตรายมาใช้ซ้ำนำกลับมาใช้ใหม่ ดูเหมือนว่าเป็นไปอย่างจำกัด ที่สำคัญมีเฉพาะน้ำมันเครื่องใช้แล้ว, สารละลายและแบตเตอรี่เก่า (รีไซเคิลตะกั่ว)
- การใช้โรงงานปูนซีเมนต์เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมการรีไซเคิลกากอุตสาหกรรมอันตรายนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ยังคงอยู่ระหว่างการเริ่มต้นจากโรงงานปูนซีเมนต์ไทย (แก่งคอย) ริเริ่มในเดือนเมษายน 2544 และที่อื่น ๆ ได้ทำตามอย่างปูนซีเมนต์นครหลวง จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2545 มีโรงงาน 2 แห่งที่ได้จดทะเบียนในรหัสโรงงานที่ 101
- มีผู้ที่เป็นคนกลางจำนวนมากในขั้นตอนการรีไซเคิลกากอุตสาหกรรม โดยสถานการณ์ที่แท้จริงของธุรกิจนี้ไม่ทราบอย่างชัดเจน
- ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ได้มีการกำหนดรหัสประเภทโรงงานใหม่ที่ 105 สำหรับการแยกกากอุตสาหกรรมและฝังกลบ และรหัสโรงงานที่ 106 สำหรับการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำนำกลับมาใช้ใหม่ แต่ระบบที่จะควบคุมอุตสาหกรรมการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำนำกลับมาใช้ใหม่ รวมทั้งผู้ซื้อกากของเสียยังมีไม่เพียงพอ

2.2.4 ศึกษาสมาคมอุตสาหกรรม

จากการสัมภาษณ์สมาคมอุตสาหกรรมรวม 8 แห่ง คณะศึกษาค้นพบสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- โดยทั่วไปแล้ว สมาคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ ไม่ได้ตระหนักในเรื่องการจัดการกากอุตสาหกรรมหรือการควบคุมมลพิษ โดยจะให้ความสนใจในเรื่องการส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาด (CT) มากกว่า
- สมาคมต่าง ๆ ได้แสดงความเห็นดังนี้
  - เนื่องจากมีเพียงบริษัทไม่กี่แห่งที่ได้รับอนุญาตในการเก็บขนและกำจัดกากอุตสาหกรรมอย่างเป็นทางการ ทำให้ตลาดในการบริการกำจัดกากอุตสาหกรรมไม่เกิดการแข่งขัน แต่เป็นการผูกขาด
  - ดังนั้นค่ากำจัดกากอุตสาหกรรมจึงมีราคาสูงขึ้นอยู่กับเรื่อง ๆ
- สมาคมอุตสาหกรรม 5 แห่งกำลังดำเนินการส่งเสริมการจัดการกากอุตสาหกรรมให้ดีขึ้น พร้อมกันนั้นได้ช่วยเหลือโรงงานสมาชิกในการแก้ไขปัญหาที่เนื่องมาจากกากอุตสาหกรรม โดยทั้ง 5 สมาคมสนับสนุนทางวิชาการต่อสมาชิกด้วยการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยีการจัดการกากอุตสาหกรรมให้
- 3 สมาคมมีความคาดหวังที่จะให้รัฐให้ข้อมูล, คำแนะนำและทางออกในการจัดการกากอุตสาหกรรม โดยทั้ง 8 สมาคมประกาศอย่างชัดเจนว่าตั้งใจให้การสนับสนุนการรีไซเคิลกากอุตสาหกรรม โดยโรงงานที่เป็นสมาชิกกำลังดำเนินการลดปริมาณกากอุตสาหกรรมและต้องการข้อมูลเทคโนโลยีการกำจัดกากอุตสาหกรรมด้วย

2.2.5 ศึกษาการจัดการมูลฝอยชุมชน

a. หน้าที่รับผิดชอบในการเก็บขนกากอุตสาหกรรมไม่ชัดเจน

ก่อนหน้าที่ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฉบับที่ 1 พ.ศ. 2541 จะประกาศใช้ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบนอกจากมูลฝอยชุมชนแล้ว ยังรวมไปถึงกากอุตสาหกรรมด้วย โดยยกเว้นกากอุตสาหกรรมอันตราย แต่จากประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฉบับดังกล่าว ทำให้ กรอ. เป็นผู้รับผิดชอบการจัดการกากอุตสาหกรรมทั้งที่เป็นอันตรายและไม่อันตราย ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นยังคงทำหน้าที่เก็บขนกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายต่อไป ในกรณีของกรุงเทพมหานคร ทางสำนักงานเขตได้เก็บขนกากอุตสาหกรรมจากโรงงานตามบันทึกการตกลงร่วมกันระหว่างกรุงเทพมหานครและ กรอ. ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยหลังจากที่ตกลงกันนั้น คาดว่าจะมีบริษัทเอกชนมาดำเนินการธุรกิจเก็บขนกากอุตสาหกรรมจากโรงงานในเวลาอันใกล้ แต่ปรากฏว่ายังไม่มีเอกชนรายใดมาดำเนินการ ด้วยเหตุนี้ทางสำนักงานเขตจึงจำเป็นต้องเก็บขนกากอุตสาหกรรมจากโรงงานและนำไปกำจัดยังแหล่งฝังกลบมูลฝอยชุมชน ในขณะที่ กรอ. ไม่สามารถที่รณรงค์ให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกากอุตสาหกรรมได้

ปัญหาอีกคือทางองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เก็บขนกากอุตสาหกรรมโดยที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งยังคงอยู่ที่ กรอ. อาจจะทำให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นท้อใจ ดังนั้นจึงเป็นการดีกว่าที่จะมอบหน้าที่ความรับผิดชอบนี้ไปให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นการเก็บขนกากอุตสาหกรรมให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นดำเนินการได้อย่างเต็มที่

b. การลักลอบทิ้งมูลฝอย

มีรายงานว่า มีแหล่งลักลอบทิ้งมูลฝอยในเขตบางเขตของกรุงเทพมหานครและบางเทศบาลในพื้นที่ศึกษา โดยระบุว่าส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงนั่นเอง ซึ่งเรื่องนี้อาจชี้ให้เห็นว่า ความถี่ในการเก็บขนมูลฝอยจากชุมชนนั้นอาจไม่เพียงพอ ทางสำนักงานเขตและเทศบาลควรจะต้องหาเหตุผลว่าทำไมจึงมีการลักลอบทิ้งมูลฝอยและควรจะต้องดำเนินการที่จำเป็นในการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการเก็บขนมูลฝอยจากชุมชน

2.2.6 การสำรวจความคิดเห็นประชาชน

a. ประเด็นทั่วไป

ผลของการวิเคราะห์แบบ Cross Sectional Analysis โดยเพศ, อายุ, รายได้ของครัวเรือนและพื้นฐานการศึกษาพบว่า พื้นฐานการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการตอบแบบสอบถามหลายคำถาม ในรายงานฉบับนี้ ผลการสำรวจได้มีการวิเคราะห์โดยเน้น ไปถึงปัจจัยทางการศึกษาเป็นหลัก

ประชากรที่มีการศึกษาสูงจะให้ความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม, ประเมินสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างจริงจัง รวมทั้งนโยบายและมาตรการของรัฐบาลต่อเรื่องนี้ เนื่องจากคาดว่าอัตราประชากรที่ได้รับการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไปยังคงเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ และเนื่องจากประชาชนโดยทั่วไปในไทยให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า ความคิดเห็นของประชากรที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าขึ้นไป

ไม่สามารถที่จะใช้ในการคาดการณ์แนวโน้มความคิดเห็นของสาธารณชนเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรมและการจัดการในเรื่องนี้ได้

b. ความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อม

- สิ่งแวดล้อมไม่ได้ประเด็นหลัก แต่ประชาชนให้ความสนใจอย่างมากต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยแหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลักคือทางข่าวโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์
- มลภาวะทางอากาศและป่าเสื่อมโทรมเป็น 2 ปัญหาสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อม
- เนื่องจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้ประชาชนให้ความสนใจเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- เพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีความคิดว่า มาตรการที่จำเป็นที่สุดคือรัฐบาลจะต้องดำเนินการควบคุมในเรื่องมลพิษให้เข้มงวดยิ่งขึ้น

c. กากอุตสาหกรรมและการจัดการ

- ประชาชนให้ความสนใจต่อปัญหากากอุตสาหกรรม แต่ระดับความรู้โดยทั่วไปยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่สูง
- การลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมเป็นปัญหาหลักประการหนึ่งและเป็นสาเหตุให้เกิดมลภาวะ โดยประชาชนต้องการให้รัฐบาลควบคุมการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมอย่างเข้มงวด
- ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่า 60% เห็นด้วยที่จะให้มีการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมแห่งใหม่ แต่กลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นแสดงความเห็นด้วยในการก่อสร้างแต่มีเงื่อนไขที่จะต้องควบคุมการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมอย่างเข้มงวด, เปิดเผยข้อมูลและควบคุมการปฏิบัติการของแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมนั้นอย่างเคร่งครัด
- จากเงื่อนไขในการขอรับการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมแห่งใหม่นี้ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และการคัดเลือกสถานที่อย่างรอบคอบเป็นเรื่องสำคัญ 2 ประเด็นที่สาธารณชนต้องการ

2.3 การพัฒนาฐานข้อมูล

2.3.1 ฐานข้อมูลในปัจจุบัน

a. ฐานข้อมูลของ กรอ.

กรอ. มีฐานข้อมูลสำคัญ 2 แหล่งคือ แหล่งแรกเป็นฐานข้อมูลการจดทะเบียนจัดตั้งโรงงานและแหล่งที่สองเป็นฐานข้อมูลที่ตั้งโรงงานตามสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

a.1 ฐานข้อมูลการจดทะเบียนโรงงาน

a.1.1 โครงสร้างฐานข้อมูล

ฐานข้อมูลการจดทะเบียนโรงงานมีข้อมูลโรงงานที่จดทะเบียนทั้งหมด 121,231 แห่งทั่วประเทศ ในฐานข้อมูลนี้มีข้อมูลพื้นฐานเช่น หมายเลขการจดทะเบียนโรงงาน, ชื่อโรงงาน, สถานที่ตั้ง, แร่งน้ำ, วันหมดอายุใบอนุญาต, จำนวนคนงานและประเภทอุตสาหกรรม โดยข้อมูลเหล่านี้บางส่วนสามารถดูได้จากเว็บไซต์ของ กรอ.

a.1.2 ปัญหาการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย

การวิเคราะห์ฐานข้อมูลการจดทะเบียนโรงงานทำให้พบปัญหาใหญ่ประการหนึ่งคือ การที่ข้อมูลไม่ทันสมัย กรอ. ควรดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหานี้ ไม่เช่นนั้นฐานข้อมูลจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการอ้างอิงโดยทั่วไปหรือเป็นข้อมูลเบื้องต้นของโรงงานได้ ข้อมูลจากฐานข้อมูลดังกล่าวนี้เป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษา การวิเคราะห์ และการควบคุมโรงงาน ดังนั้นควรมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

การปรับปรุงฐานข้อมูลควรจะทำในโอกาสต่างๆ เช่น:

- เมื่อโรงงานจ่ายเงินประจำปี
- เมื่อโรงงานต้องการขยายกำลังการผลิตและขอใบอนุญาตใหม่
- เมื่อมีการตรวจโรงงาน โดยเจ้าหน้าที่ของ กรอ.

แต่ข้อมูลสำคัญในโอกาสเหล่านี้ไม่สามารถหาได้ เนื่องจากบางโรงงานไม่ยอมให้ความร่วมมือกับ กรอ. และปฏิเสธที่จะเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว จึงเป็นหน้าที่ของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดที่จะหาข้อมูลเหล่านี้ และถึงแม้ทางสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดจะได้ข้อมูลมากก็ตาม แต่ข้อมูลที่ส่งให้กับทาง กรอ. ไม่ได้ส่งในรูปแบบดิจิทัล แต่เป็นรายงาน เพราะระบบฐานข้อมูลที่ใช้ในสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแตกต่างกับของ กรอ. ดังนั้นจึงไม่สามารถถ่ายโอนข้อมูลระหว่างกันได้ นอกจากนี้เอกสารที่ส่งมาจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดทั้ง 74 จังหวัดทั่วประเทศยัง กรอ. จึงมีแต่รวบรวมไว้เป็นเอกสาร ไม่มีการบันทึกแก้ไขในฐานข้อมูล

ในด้านฮาร์ดแวร์ กรอ. มีขีดความสามารถพอเพียง สำนักงานควบคุมและตรวจโรงงาน 4 มีคอมพิวเตอร์ประมาณ 100 เครื่อง และเจ้าหน้าที่ 400 คนที่ได้รับการมอบหมายให้ควบคุมโรงงาน และในส่วนสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดอย่างน้อยจะมีคอมพิวเตอร์ที่เป็น Workstation อย่างน้อยที่สุดหนึ่งเครื่อง

a.2 ฐานข้อมูลที่ตั้งโรงงานตามสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

ฐานข้อมูลที่ตั้งโรงงานตามสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ประกอบด้วยข้อมูลที่ตั้งโรงงาน 121,231 แห่งทั่วประเทศ โดยแสดงสถานที่ตั้งที่แน่นอนของโรงงาน

b. ฐานข้อมูลการจัดการกากอุตสาหกรรม

ในปัจจุบัน กรอ. มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกากอุตสาหกรรมอีกแหล่งหนึ่ง โดยฐานข้อมูลนี้ประกอบด้วยข้อมูลการจดทะเบียนโรงงานที่เป็นแหล่งกำเนิดกากอุตสาหกรรมอันตรายในจังหวัดสมุทรปราการ โดยเฉพาะฐานข้อมูลดังกล่าวมีการพัฒนาขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่าง ไทย-เยอรมัน ในโครงการ "การเตรียมขึ้นทะเบียน

แหล่งกำเนิดกากอุตสาหกรรมอันตรายและการใช้สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ในจังหวัดสมุทรปราการ” ในปี พ.ศ. 2542

ในช่วงเริ่มแรก ระบบการจัดการฐานข้อมูลนี้กับ Main Server ของศูนย์สารสนเทศ กรอ. ไม่สามารถเชื่อมต่อกันได้เนื่องจากใช้ระบบปฏิบัติการแตกต่างกัน แต่ในภายหลังได้มีการพัฒนาโปรแกรมขึ้นมา ทำให้สามารถเชื่อมต่อกันได้ โดยฐานข้อมูลแหล่งกำเนิดกากอุตสาหกรรมอันตรายโดยการใช้สารสนเทศทางภูมิศาสตร์สามารถที่จะให้ข้อมูลโรงงานจากฐานข้อมูลหลักของ กรอ. ได้

อย่างไรก็ตามยังคงมีปัญหาที่ กรอ. จะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนคือ ฐานข้อมูลการจดทะเบียนโรงงานไม่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยเป็นระยะๆ ด้วยเหตุนี้ทำให้รายงานหลายอย่างให้ข้อมูลที่ไมถูกต้อง

a. แผนพัฒนาสำหรับฐานข้อมูลใหม่

ในช่วงท้ายของการศึกษารั้งที่ 1 ใน ไทย กรอ. และคณะศึกษา JICA ได้ลงนามในบันทึกการประชุมว่าด้วยรายงานฉบับก้าวหน้า (2) และได้ตกลงร่วมกันว่า คณะศึกษาจะพัฒนาฐานข้อมูล 3 อย่างและโปรแกรมการจัดการดังต่อไปนี้

- ฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย
- ฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่ง
- ฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกากของเสีย

สำหรับฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกากของเสียได้อธิบายไว้ในหัวข้อ 4.3.1

ในด้านการจัดการฐานข้อมูล ทางคณะศึกษาได้จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ 3 เครื่อง เครื่องพิมพ์ 2 เครื่อง และอุปกรณ์เสริมอื่นๆ โดยได้ติดตั้งไว้ที่สำนักเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม โรงงาน กรอ.

b. การพัฒนาฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย

b.1 ความเป็นมา

เนื่องจากไม่เคยมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย จึงมีการตัดสินใจที่จะดำเนินการจัดทำขึ้น ข้อมูลเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายนี้ได้มาจากการสำรวจโรงงาน โดยได้มีการบันทึกไว้ในฐานข้อมูล

b.2 เนื้อหาข้อมูล

ฐานข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลด้านต่างๆ ดังนี้

Name	Description	Fields
1. Waste type	Type of classification of waste	(1) Waste_Type_ID
		(2) Description
2. Waste Category	Category of classification of waste	(1) Waste_Category_ID
		(2) Waste_Type_ID
		(3) Description
3. Waste Sub	Sub-category of classification of waste	(1) Waste_Sub_ID
		(2) Waste_Type_ID
		(3) Waste_Category_ID
		(4) Description
4. NonHW	General detail of generation of waste from factories	(1) NonHW_ID
		(2) Facreg
		(3) Waste_sub_ID
		(4) NonHW_Description
		(5) Process_Description
		(6) Generated_Amount
		(7) Amount_unit
5. NonHW_Sub	Detail of treatment/recycling/disposal of each waste of NonHW table	(1) NonHW_Sub_ID
		(2) NonHW_ID
		(3) OnOffSite
		(4) Amount
		(5) Treatment_Amount
		(6) Treatment_Method
		(7) After_Treatment_Amount
		(8) Recycle_Amount
		(9) Recycle_Method
		(10) Disposal_Amount
		(11) Disposal_Method

บ.3 ผลของฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและการทำงานในอนาคต

การจัดทำฐานข้อมูลดังกล่าว ทำให้คณะศึกษาสามารถตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลได้ ด้วยเหตุนี้คณะศึกษาจึงสามารถคำนวณหาอัตราปริมาณการเกิดกากอุตสาหกรรมตามชนิดของกากและตามประเภทอุตสาหกรรมได้ และนำไปสู่การประเมินปริมาณกากอุตสาหกรรมทั้งหมดในพื้นที่ศึกษาในปี พ.ศ. 2544 และ 2553 ยิ่งไปกว่านั้น การวิเคราะห์ของฐานข้อมูลยังทำให้ทราบวงจรกากอุตสาหกรรม (Waste Flow) ด้วย โดยวงจรกากอุตสาหกรรมนี้เป็น การสะท้อนภาพการจัดการกากอุตสาหกรรมที่เป็นอยู่จริง โดยอธิบายว่ากากอุตสาหกรรมได้รับการใช้ซ้ำนำกลับมาใช้ใหม่เป็นเท่าใด ปริมาณกากที่กำจัดหรือฝังกลบทั้งภายในและภายนอกโรงงานเป็นเท่าใด

ด้วยเหตุนี้ ฐานข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะทำให้เข้าใจระบบการจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและจำแนกปัญหาที่ควรจะต้องแก้ไข

บ.4 การใช้งานในอนาคตและองค์กรของฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย

เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลนี้ต่อไป จำเป็นที่จะต้องทำการสำรวจโรงงานอย่างเช่นที่คณะศึกษาทำอีกเป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงข้อมูล จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการออกมาตรการทางกฎหมายบังคับให้โรงงานเปิดเผยข้อมูลการจัดการกากอุตสาหกรรมของตนต่อ กรอ.

ถ้าข้อมูลได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย การประเมินปริมาณรวมกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและวงจรกากอุตสาหกรรมสามารถที่จะทำได้เป็นระยะๆ และยังสามารถตรวจสอบความคืบหน้าในการจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายตามแผนแม่บท และปรับเปลี่ยนนโยบายการจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายให้เหมาะสม

เพราะว่าฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายเป็นฐานข้อมูลใหม่ กรอ. จึงไม่มีการเตรียมบุคลากรไว้ในการดำเนินงานและบำรุงรักษา อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานประจำวันของฐานข้อมูลนี้ใช้บุคลากรน้อยมาก ส่วนการปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัยควรใช้กำลังจากคนภายนอก เพราะเป็นการทำเพียงครั้งเดียวในรอบหลายปี

เพื่อให้การดำเนินงานและบำรุงรักษาฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายเป็นไปโดยราบรื่น คณะศึกษาได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) โดยแสดงไว้ในภาคผนวกที่ 6.1

บ.5 การปรับปรุงฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย

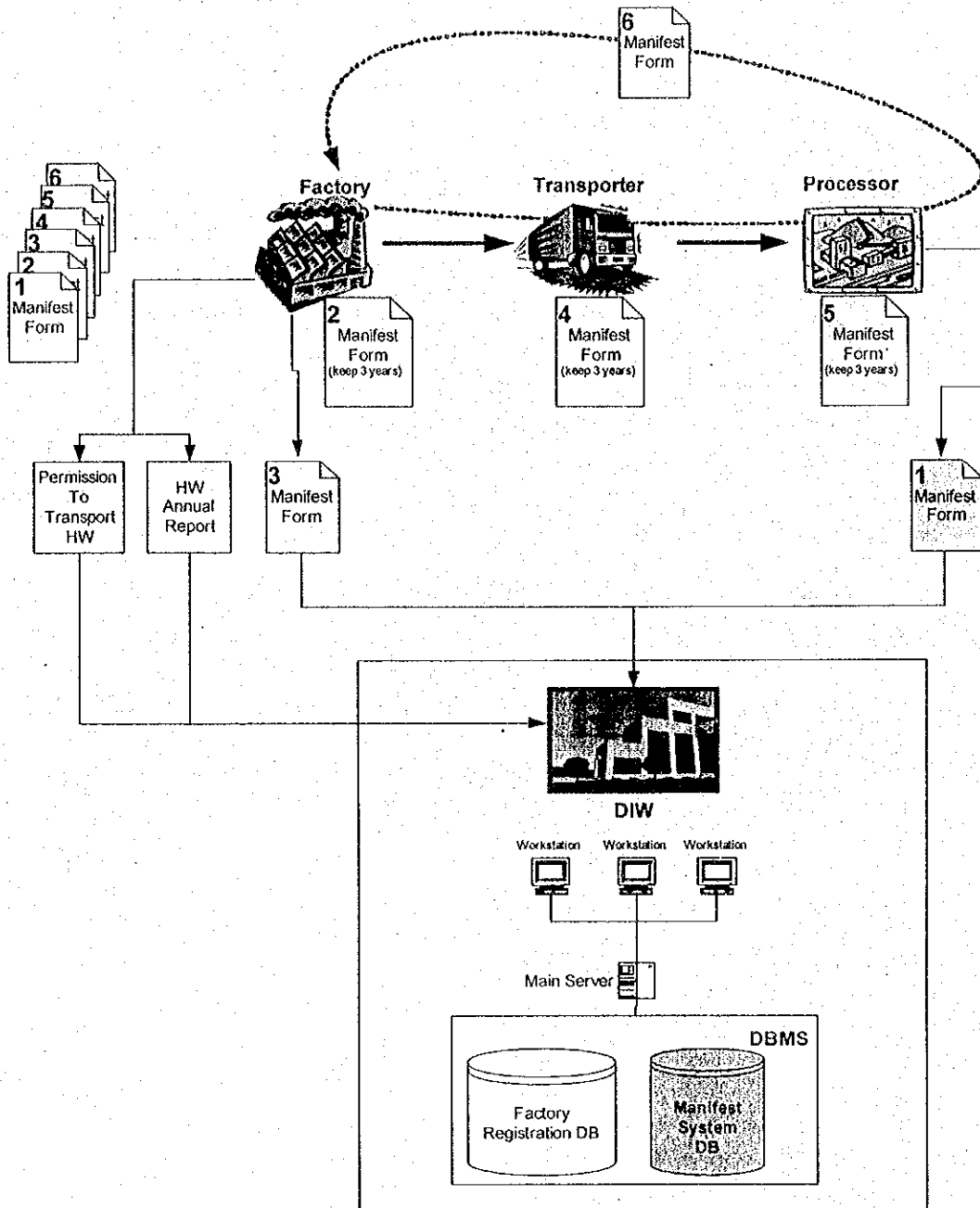
ปัญหาการปรับปรุงฐานข้อมูลการจดทะเบียน โรงงานให้ทันสมัยควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้ฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายใช้ประโยชน์ได้ยิ่งขึ้น คณะศึกษาได้จัดทำฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย ดังนั้นข้อมูลดังกล่าวสามารถส่งไปยังฐานข้อมูลการจดทะเบียนโรงงานของ กรอ. ได้ ในการดำเนินการเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจโรงงานซึ่งคณะศึกษาแนะนำให้ทำเป็นระยะควรจะนำมาใช้ไม่แต่เพียงฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย แต่สำหรับฐานข้อมูลการจดทะเบียน โรงงานด้วย

ค. การพัฒนาฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่ง

ค.1 ความเป็นมา

ปัจจุบัน กรอ. ตั้งใจที่จะบังคับใช้ระบบใบกำกับการขนส่ง (Manifest System) ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 2-5 แต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ โดยใบกำกับการขนส่งนี้มีทั้งหมด 6 สำเนา แต่เฉพาะสำเนาชุดที่ 1 ที่มาจากศูนย์กำจัดกากแสมคำเท่านั้นที่ส่งมายัง กรอ. โดยสำเนาดังกล่าวก็เพียงเก็บไว้ในแฟ้มโดยไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลแต่ประการใด ดังนั้นคณะศึกษาและคณะทำงานร่วมของ กรอ. ได้ตกลงร่วมกันที่จะให้มีการพัฒนาฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่ง โดยการบันทึกข้อมูลจากสำเนาชุดที่ 1 ที่มีอยู่

กรอ. ได้นำข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่งจากศูนย์กำจัดกากแสมคำในรูปแบบของ digital format ให้กับคณะศึกษา

แผนภูมิที่ 2-5: ระบบใบกำกับการขนส่ง (Manifest System Scheme)

c.2 เนื้อหาข้อมูล

ฐานข้อมูลนี้ประกอบด้วยข้อมูลด้านต่างๆ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

Name	Description / Fields	
1. MSFactorySheet	Details of Manifest data came from factory	
	(1) Manifest_ID	(19) Transporter_ID
	(2) Facreg	(20) TransporterTruckType
	(3) FactoryEmergencyContactNo	(21) TransporterTruckRegistrationNo
	(4) FactoryEmergencyContactName	(22) TransporterEmergencyResponse
	(5) FactoryCertificateName	(23) TransporterEmergencyPhoneNo
	(6) FactoryCertificateTitle	(24) TransporterCertificateName
	(7) FactoryDate	(25) TransporterCertificateTitle
	(8) FactoryTime	(26) TransporterDate
	(9) Waste_Sub_ID	(27) Processor_ID
	(10) WasteDescription	(28) ProcessorWasteQtyReceived
	(11) WasteContainerType	(29) ProcessorWasteQtyUnit
	(12) WasteContainerNo	(30) ProcessorArrivalCertifName
	(13) WasteTotalQty	(31) ProcessorArrivalCertifTitle
	(14) WasteTotalQtyUnit	(32) ProcessorArrivalCertifDate
	(15) ContractNo	(33) ProcessorArrivalCertifTime
	(16) PurchaseOrderNo	(34) ProcessorAcceptanceName
	(17) WasteProfileNo	(35) ProcessorAcceptanceTitle
(18) AdditionalDescriptionWaste	(36) ProcessorAcceptanceDate	
2. MSProcessorSheet	Detail of Manifest data came from processors	
	(1) Manifest_ID	(11) Waste_sub_ID
	(2) Facreg	(12) Processor_WasteQtyReceived
	(3) Transporter_ID	(13) Processor_WasteQtyUnit
	(4) Transp_TruckType	(14) Processor_ArrivalCertifName
	(5) Transp_Truck_ID	(15) Processor_ArrivalCertifTitle
	(6) Transp_Emergency_Response	(16) Processor_ArrivalCertifDate
	(7) Transp_Emergency_PhoneNo	(17) Processor_ArrivalCertifTime
	(8) Transp_Certificate_Name	(18) Processor_AcceptanceName
	(9) Transp_Certificate_Title	(19) Processor_AcceptanceTitle
	(10) Processor_ID	(20) Processor_AcceptanceDate
3. MSProcessor	General Information of Processor	
	(1) ProcessorID	(4) PhoneNo
	(2) Name	(5) FaxNo
	(3) Address	(6) email
4. MSTransporter	General information of transporter	
	(1) Transporter_ID	(4) PhoneNo
	(2) Name	(5) FaxNo
	(3) Address	(6) email

c.3 ผลของฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่งและการใช้งานในอนาคต

จากการพัฒนาฐานข้อมูลดังกล่าว ทำให้มีการค้นพบดังนี้

- ใบกำกับการขนส่งใน พ.ศ. 2543 เป็น 18,812 ตำนานจาก 549 โรงงาน ในขณะที่ พ.ศ. 2544 มี 6,689 ตำนานจาก 413 โรงงาน (นับจากเดือนมกราคมถึงมิถุนายน) ที่ส่งให้ กรอ. โดยหน่วยที่ใช้แจ้งปริมาณกากอุตสาหกรรมนั้นไม่เป็นหน่วยเดียวกัน เพราะมีการใช้หน่วยที่เป็นตัน และลูกบาศก์เมตร ถ้ามีการบวกตัวเลขนี้เข้าด้วยกันโดยไม่คำนึงถึงหน่วยแล้ว ปริมาณจะเป็น 131,752 ในปี พ.ศ. 2543 และ 47,631 ในปี พ.ศ. 2544

ตารางที่ 2-3: ข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่งจากศูนย์กำจัดกากแสมดำ
(จำนวนโรงงาน, จำนวนใบกำกับ และปริมาณกาก)

	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544 (ม.ค.-มิ.ย.)
จำนวน โรงงาน	549	413
จำนวนใบกำกับการขนส่ง	18,812	6,689
ปริมาณกาก (ตัน และ/หรือลูกบาศก์เมตร)	131,752	47,631

- โรงงานที่ส่งกากอุตสาหกรรมไปยังศูนย์แสมดำมีการควบคุมโดยชื่อโรงงาน ไม่ได้ใช้รหัสจดทะเบียนโรงงานของกระทรวงอุตสาหกรรม
- เป็นการยากที่จะรวบรวมยอดปริมาณกากอุตสาหกรรมแต่ละชนิด เพราะศูนย์แสมดำจัดประเภทกากอุตสาหกรรมด้วยจุดประสงค์การคิดราคาค่าบริการ รหัสประเภทกากอุตสาหกรรมก็ใช้แตกต่างกัน ถึงแม้จะเป็นภาคชนิดเดียวกันแต่มาจากคนละโรงงาน
- ชี้ความสามารถของศูนย์แสมดำในการกำจัดกากอุตสาหกรรมประมาณ 1,000 ตัน/วัน ถ้าใช้หน่วยเป็นตัน ในการคำนวณ และทางศูนย์แสมดำทำงาน 300 วันต่อปี อัตราการปฏิบัติการของศูนย์จะเป็นประมาณ 44%

กรอ. ระบุเงื่อนไขให้โรงงานรหัสประเภท 101 ต้องส่งสำเนาชุดที่ 1 ของระบบใบกำกับการขนส่งให้ทาง กรอ. การศึกษาครั้งนี้ทำเฉพาะใบกำกับที่ได้จากศูนย์กำจัดกากแสมดำเท่านั้น ซึ่งทางศูนย์ฯ ได้บันทึกข้อมูลไว้แล้ว และข้อมูลได้รับการโอนมายังฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่งด้วย ดังนั้น ปริมาณรวมกากอุตสาหกรรมที่มีการกำจัดอย่างเหมาะสมได้จากฐานข้อมูลนี้ และยังใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์วงจรกากอุตสาหกรรมอีกด้วย

ถ้า กรอ. ได้นำระบบใบกำกับการขนส่งทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ สามารถใช้ฐานข้อมูลนี้เป็นสถานะหลักได้ด้วย

c.4 องค์การของฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่ง

ฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่งเป็นฐานข้อมูลใหม่เช่นเดียวกับฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย ทาง กรอ. จึงไม่มีการจัดองค์กรเตรียมไว้ในการดำเนินงานและบำรุงรักษาตามที่จำเป็น

อย่างไรก็ตาม ศูนย์กำจัดกากแสมดำได้บันทึกข้อมูลเชิงตัวเลขเหล่านี้ ถ้า กรอ. กำหนดมาตรฐานแบบข้อมูลแล้ว (ดูในหมวดต่อไป c.5) ให้ศูนย์แสมดำส่งข้อมูลที่เป็นตัวเลขนี้มาพร้อมกับสำเนาฉบับที่ 1 จะทำให้การปรับข้อมูลศูนย์แสมดำให้ทันสมัยไม่เป็นปัญหา โดยวิธีการเดียวกันนี้สามารถที่จะนำไปใช้กับโรงงานประเภท 101 แห่งอื่นๆ ด้วย

เพื่อที่จะให้การดำเนินงานและบำรุงรักษาฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่งเป็นไปอย่างสะดวก คณะศึกษาได้เตรียมคู่มือการปฏิบัติงาน (ทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ไว้ โดยได้แสดงไว้ในภาคผนวกที่ 6.2

c.5 การปรับปรุงฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่ง

ในปัจจุบัน ใบกำกับการขนส่งสำหรับกากอุตสาหกรรมอันตรายที่เสนอโดยกรมควบคุมมลพิษ ดังที่ได้อธิบายไว้ในหมวดที่ 5.4.2 ของรายงานฉบับหลักนั้นอยู่ระหว่างการหารือ กรอ. ควรที่จะดำเนินการแก้ไขหรือปรับปรุงฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่งให้เข้ากับระบบที่กรมควบคุมมลพิษเสนอ

เป็นการจำเป็นที่จะต้องให้ข้อมูลเชิงตัวเลข (digital data) เป็นมาตรฐานเพื่อการปรับปรุงฐานข้อมูลระบบใบกำกับ การขนส่ง โดยประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ควรจะได้รับการแก้ไข

- ในใบกำกับการขนส่ง ไม่มีการระบุเลขทะเบียนโรงงาน ถ้าไม่มีเลขทะเบียนดังกล่าว จะทำให้การเชื่อมโยง ระหว่างฐานข้อมูลระบบใบกำกับการขนส่งและฐานข้อมูลการจดทะเบียนโรงงานของ กรอ. เป็นไปไม่ได้ อย่างสมบูรณ์ จะทำให้การใช้ฐานข้อมูลเพื่อควบคุมการจัดการกากอุตสาหกรรมของโรงงานเป็นไปอย่าง ลำบาก คณะศึกษาขอเสนอแนะว่า กรอ. ควรใช้เลขทะเบียน โรงงานเพื่อจำแนกโรงงานทุกแห่งที่ส่งกากมายัง ศูนย์เสมาคำ ไม่เช่นนั้นจะเป็นการยากที่จะทราบว่าโรงงานที่ขึ้นทะเบียนกับ กรอ. ส่งกากมากำจัดมากน้อยเท่าใด
- ฐานข้อมูลทั้งสองนี้มีการกำหนดแยกประเภทกากที่แตกต่างกัน กรอ. ควรที่จะกำหนดชนิดประเภทของกาก ให้เป็นอย่างเดียวกันเพื่อให้ทั้งสองฐานข้อมูลนำไปใช้
- คณะศึกษาร่วมมือกับศูนย์สารสนเทศของ กรอ. พยายามที่จะเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างข้อมูลระบบใบกำกับ การขนส่งของศูนย์กำจัดกากเสมาคำกับฐานข้อมูลการจดทะเบียน โรงงานของ กรอ. โดยใช้ชื่อ โรงงานในการ อ้างอิง และให้โยงไปถึงหมายเลขทะเบียน โรงงาน แต่จากถูกคัดค้านทั้งหมด 599 แห่งที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์กำจัด กากเสมาคำ ปรากฏว่ามีเพียง 275 แห่งเท่านั้นที่พบในฐานข้อมูลการจดทะเบียน โรงงานของ กรอ. และยิ่งไป กว่านั้นชื่อบางชื่อ ยังไม่ถูกต้องอีกด้วย จึงเป็นการยากที่จะตรวจสอบโรงงานทั้งหมด ดังนั้นจึงควรสั่งให้ศูนย์ กำจัดกากเสมาคำใช้หมายเลขทะเบียน โรงงานมาใช้

2.4 ปัญหาการจัดการกากอุตสาหกรรม

2.4.1 ปริมาณและวงจรกากอุตสาหกรรมในปัจจุบัน

a. ปริมาณกากอุตสาหกรรม

จากข้อมูลปริมาณกากอุตสาหกรรมที่ได้จากการสำรวจโรงงาน 206 แห่งที่ได้รับคำตอบที่น่าเชื่อถือได้ ทำให้คณะ ศึกษานำมาใช้ประเมินปริมาณรวม, อัตราการเกิด (ตัน/คนงาน/ปี) ของกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย/อันตรายแต่ละ ชนิด โดยแยกตามรหัสประเภทอุตสาหกรรม สำหรับปริมาณการเกิดกากอุตสาหกรรมต่อปีนั้นทำโดยวิธีง่าย ๆ ด้วยการใช้อัตราการเกิดกากอุตสาหกรรมคูณกับจำนวนคนงานทั้งหมด โดยปริมาณกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย คาดว่ามีปริมาณ 2,365,000 ตันต่อปี ในขณะที่กากอุตสาหกรรมอันตรายจะมีประมาณ 557,000 ตันต่อปี โดยตาราง ดังต่อไปนี้แสดงปริมาณกากอุตสาหกรรมทั้งกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและอันตรายตามแต่ละประเภทอุตสาหกรรม

ตารางที่ 2-4: ปริมาณกากอุตสาหกรรมจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรมตามรหัสการศึกษา

Study Code	Descriptions	Non-HW (ton/year)	HW (ton/year)	Total (ton/year)
G01	Food (agricultural product, non-aquatic animals, aquatic animals etc.)	295,015	9	295,024
G02	Food (flour, sugar, tea, ice etc.)	11,861	1,218	13,099
G03	Drink, Beverage	47,208	30,079	77,287
G04	Textile, Thread, Fibre	64,299	1,562	65,861
G05	Textile product (Clothes, mats etc.)	53,513	153	53,666
G06	Wearing Apparel	54,835	19	54,854
G07	Hide, Fur, Footwear	42,163	243	42,406
G08	Woodwork (any or many items)	143,705	2,264	145,969
G09	Woodwork (bamboo, rattan, straw, cork etc.)	61,848	48	61,896
G10	Furniture	159,222	5,820	165,042
G11	Paper, Cardboard	48,735	227	48,962
G12	Printed matter	36,232	9,156	45,388
G13	Chemical matter, Petroleum	5,107	45,395	50,502
G14	Rubber	44,213	1,357	45,570
G15	Plastic product	93,787	43,559	137,346
G16	Glassware, Ceramics, non-Metallic Matter	105,949	284	106,233
G17	Steel basic Industries, non-ferrous metal basic industries	668,620	124,484	793,104
G18	Metal product (tools, appliances, household furniture, building interior etc.)	60,446	1,024	61,470
G19	Metal product (construction, installation)	47,439	1,848	49,287
G20	Metal product (others)	74,770	78,984	153,754
G21	Machines (Engines, Turbines, Machinery)	35,982	2,248	38,230
G22	Machines (for producing metal or wood products)	2,346	1,298	3,644
G23	Machines (for paper, chemical, food, textile etc.)	2,985	283	3,268
G24	Machines (calculating machines, Accounting machines, Water pumps, air or gas compressors etc.)	6,086	5,954	12,040
G25	Electric product (Machines or Product under No.70, Radio set, Electric instruments or appliances etc.)	72,951	147,919	220,870
G26	Electric product (Electric Equipment)	35,599	6,247	41,846
G27	Transportation machines (Ship, Trains, Streetcars, Cars or Trailers)	6,986	17,663	24,649
G28	Transportation machines (Motorcycles, Tricycles, Bicycles, Aircraft, Wheeled vehicles etc.)	30,774	5,997	36,771
G29	Precision machinery	1,426	2,878	4,304
G30	Others (Musical Instruments, Sport, Toys etc.)	13,929	98	14,027
G31	Others (Electric power, Gas, Packaging, Cold storage etc.)	35,605	15	35,620
G32	Others (Engine-driven for vehicles or motorcycles etc.)	963	18,114	19,077
G33	Others (Stone, Watches or Clocks, Central waste treatment plant, Generating steam, salt etc.)	163	1,009	1,172
Total	---	2,364,782	557,456	2,922,238

ตารางที่ 2-5: ปริมาณกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและอันตรายจำแนกตามชนิดของกาก

Waste Type	Non-HW Code for the Study	Descriptions	Total Generation Amount (ton/year)
Non-HW	C01-01	Parts of plants such as roots, barks and leave	58,096
	C01-02	Parts of animals such as bones, skins, hair and excreta	308,668
	C02	Parts of wood	382,775
	C03	Paper waste	91,307
	C04	Plastics or synthetic rubbers	163,704
	C05	Cloth, thread and fabric	112,911
	C06	Animal's fat and oil and vegetable oil	---
	C07	Natural rubbers	27,109
	C08	Metals and metal alloys (not in salt form)	720,592
	C09-01	Ceramics	34,421
	C09-02	Glasses	71,729
	C10	Stone, cement, sand or materials consisting of clay, sand or stone e.g. tile, brick gypsum and concrete	285,583
	C11	Mixed waste	45,917
C12	Others	63,970	
Total Non-HW			2,364,782
HW	W01	Acid	1,881
	W02	Alkalis	2,956
	W03	Heavy Metal Compounds	4,555
	W04	Liquid Inorganic Compounds	51,774
	W05	Solid Inorganic Compounds	585
	W06	Organic Compounds	14,579
	W07	Polymer Materials	18,331
	W08	Fuel, Oil and Grease	159,690
	W09	Fine Chemicals and Biocides	18
	W10	Pickling Waste	1,419
	W11	Filter Materials, Treatment Sludge	180,238
	W12	Other Toxic substance (besides W01-W11)	121,430
Total HW			557,456

b. วงจรกากอุตสาหกรรมในปัจจุบัน

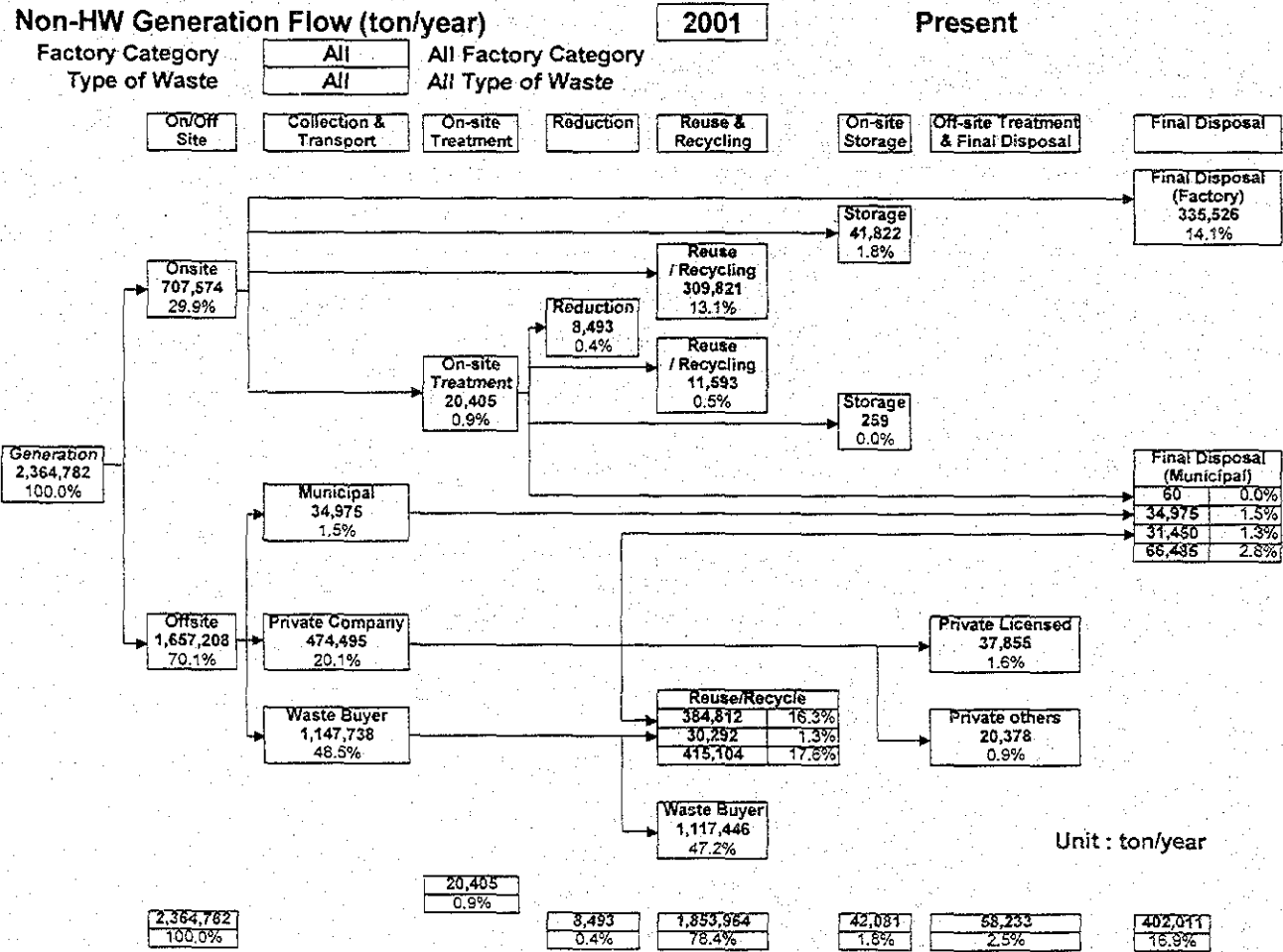
คณะศึกษาได้ร่างวงจรกากอุตสาหกรรม (Industrial Waste Flow) ในพื้นที่ศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจโรงงาน 206 ในเรื่องปริมาณกากอุตสาหกรรม และวิธีการฝังกลบกากอุตสาหกรรมทั้งภายในและภายนอกโรงงาน เช่น การเก็บกากอุตสาหกรรมภายในโรงงาน, การกำจัด, การใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่, การฝังกลบทั้งภายในและภายนอกโรงงานรวมทั้งการเก็บขนส่งด้วย โดยตารางต่อไปนี้แสดงวงจรกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและวงจรกากอุตสาหกรรมอันตรายในพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 2-6: วงจรกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและอันตรายในพื้นที่ศึกษา (พ.ศ. 2544)

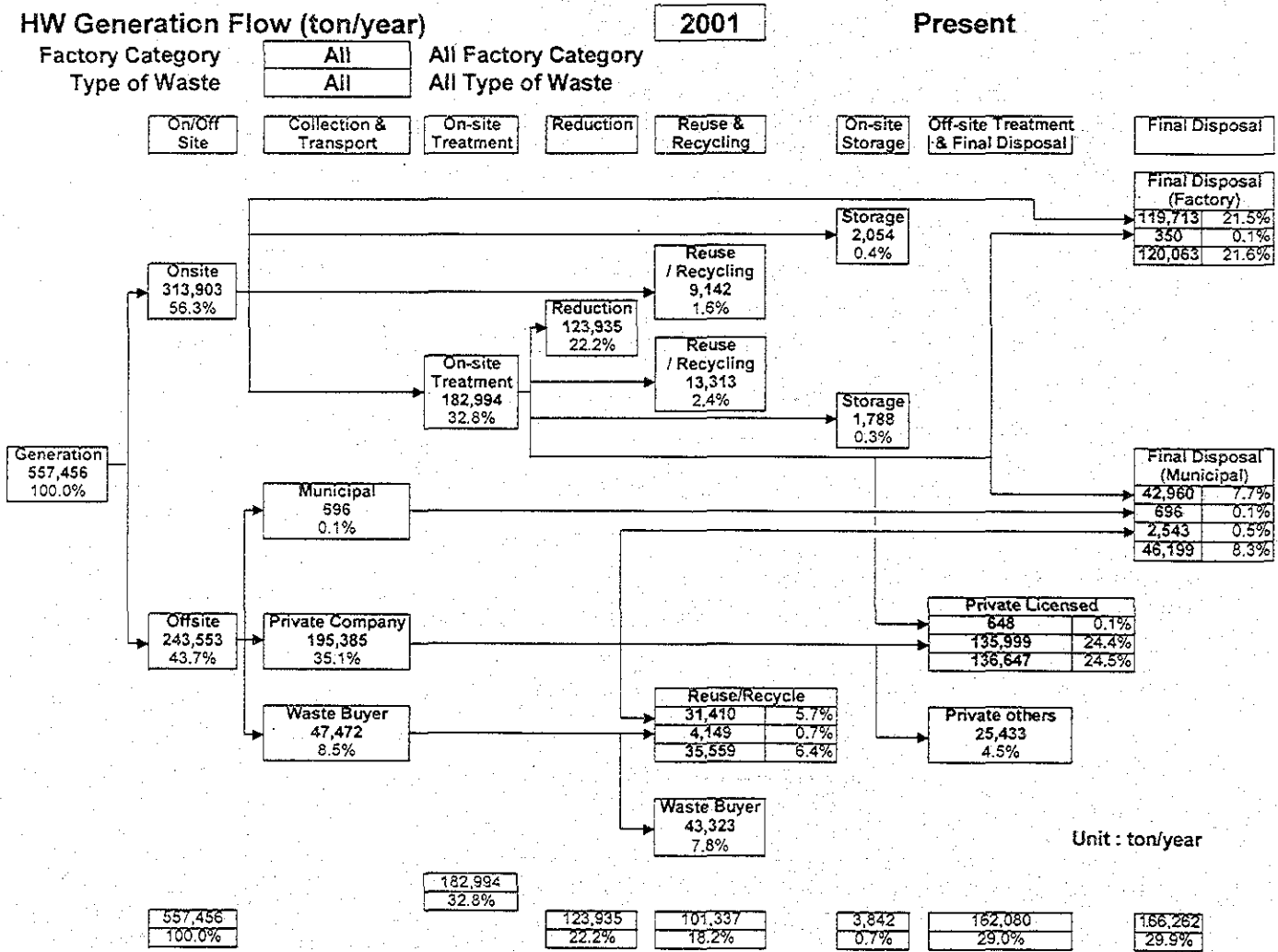
Items	Non-HW		HW	
	Amount (ton/year)	Rate to Total (%)	Amount (ton/year)	Rate to Total (%)
1. Generation	2,364,782	100.0	557,456	100.0
On-site Disposal ¹	707,574	29.9	313,903	56.3
Off-site Disposal ²	1,657,208	70.1	243,553	43.7
2. Reuse/Recycling	1,853,964	78.4	101,337	18.2
On-site	321,414	13.6	22,455	4.0
Off-site	1,532,550	64.8	78,882	14.2
3. On-site Storage	42,081	1.8	3,842	0.7
4. On-site Treatment (Reduction) ³	20,405 (8,493)	0.9 (0.4)	182,994 (123,935)	32.8 (22.2)
5. On-site Final Disposal	335,526	14.1	120,063	21.6
6. Off-site Treatment and Final Disposal	124,718	5.3	208,279	37.4
7. Collection by Waste Buyers ⁴	1,147,738	48.5	47,472	8.5

1. ความหมายของ "การกำจัด" หมายความว่ารวมถึงการเก็บ, การทิ้ง, การเก็บขน, การขนส่ง, การกำจัดและฝังกลบ ในความหมายตรงของการกำจัดภายในโรงงานรวมถึงการเก็บกากอุตสาหกรรมเป็นระยะเวลานาน, การใช้ซ้ำนำกลับมาใช้ใหม่และฝังกลบภายในแหล่งกำเนิดกากอุตสาหกรรม เช่น ในโรงงาน
2. การกำจัดนอกโรงงานหมายถึงการเก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรม, การใช้ซ้ำนำกลับมาใช้ใหม่, การกำจัดและฝังกลบภายนอกโรงงาน
3. การลดปริมาณ (Reduction) หมายถึง การที่กากอุตสาหกรรมลดปริมาณลง โดยผ่านการกำจัดเช่นการรีดน้ำออก, การตากแห้ง, การเผา เป็นต้น
4. ผู้รับซื้อกาก (Waste Buyer) ในภาษาไทยหมายถึง พ่อค้าของเก่า

แผนภูมิดังต่อไปนี้แสดงวงจรกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและกากอุตสาหกรรมอันตรายในปี พ.ศ. 2544 นอกจากนั้นวงจรกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย 13 ชนิด (เนื่องจากคำตอบที่ได้จาก 206 โรงงานไม่ได้ระบุเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรมรหัส C06: ไขมันสัตว์, น้ำมัน และน้ำมันพืช) และวงจรกากอุตสาหกรรมอันตราย 12 ชนิด รวมทั้งวงจรกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและอันตรายตาม 33 ประเภทอุตสาหกรรมได้แสดงไว้ในภาคผนวกที่ 4-1

แผนภูมิที่ 2-6: วงจรกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายในพื้นที่ศึกษา (พ.ศ. 2544)

แผนภูมิที่ 2-7: วงจรกากอุตสาหกรรมอันตรายในพื้นที่ศึกษา (พ.ศ. 2544)

c. ข้อจำกัดในการใช้วงจรกากอุตสาหกรรม

ถึงแม้ว่าคณะศึกษาจะได้นำเสนอให้เห็นถึงวงจรกากอุตสาหกรรม แต่ยังมีข้อจำกัดในการนำไปประยุกต์ใช้ในบางประการดังที่จะกล่าวต่อไปนี้ ด้วยเหตุนี้คณะศึกษาจึงขอเสนอแนะต่อ กรอ. ได้ทำการสำรวจโรงงานเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะทำให้วงจรกากอุตสาหกรรมนี้สมบูรณ์ สามารถใช้ได้โดยไม่มีข้อจำกัด สำหรับข้อจำกัดของวงจรกากอุตสาหกรรมมีดังนี้คือ

1. วงจรกากอุตสาหกรรมนี้พัฒนาขึ้นมาจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ โรงงานอุตสาหกรรมด้วยจำนวนโรงงานที่จำกัด ดังที่แสดงไว้ในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2-7: อัตราข้อมูลจากการสำรวจโรงงานเมื่อเทียบกับพื้นที่ศึกษาทั้งหมด

	ข้อมูลการสำรวจโรงงาน		รวม		คิดเป็น %
	จำนวน	หน่วย	จำนวน	หน่วย	
จำนวนโรงงาน	206	โรงงาน	33,092	โรงงาน	0.62
จำนวนคนงาน	79,113	คนงาน	1,584,782	คนงาน	5.0
ปริมาณกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย	118,904	ตัน/ปี	2,364,782	ตัน/ปี	5.0
ปริมาณกากอุตสาหกรรมอันตราย	27,349	ตัน/ปี	557,456	ตัน/ปี	4.9

2. เนื่องจากการคาดปริมาณกากอุตสาหกรรมต้องมีข้อมูลพื้นฐานตามการจดทะเบียน โรงงานในฐานะข้อมูลของ กรอ. และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ถ้าโรงงานไม่มีข้อมูลดังกล่าว ก็จะไม่นับรวมในการศึกษา โดยข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการคือ
  - รหัสโรงงานของกระทรวงอุตสาหกรรม
  - จำนวนคนงาน
3. จำนวนคนงานที่ได้จากการสำรวจโรงงานมีมากกว่าฐานข้อมูลการจดทะเบียน โรงงานของ กรอ. อยู่ 18% ดังนั้นดูเหมือนว่าฐานข้อมูลของ กรอ. ไม่ได้ได้รับการปรับปรุง ยิ่งไปกว่านั้นฐานข้อมูลของ กรอ. ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับ โรงงานที่ขึ้นทะเบียนเป็นเขตอุตสาหกรรม, ชุมชนอุตสาหกรรมและสวนอุตสาหกรรม
4. ถ้าโรงงาน 33 ประเภทที่แบ่งตามการศึกษามีปริมาณกากอุตสาหกรรมตามรหัสการศึกษา (กากอุตสาหกรรมไม่อันตราย 14 ชนิด และกากอุตสาหกรรมอันตราย 12 ชนิด) โดยตามทฤษฎีแล้ว ควรจะมีอัตราปริมาณกากอุตสาหกรรมรวม 858 อัตรา (26 ชนิดกากอุตสาหกรรม X 33 ประเภทอุตสาหกรรม) อย่างไรก็ตาม จากผลการสำรวจโรงงานคณะศึกษาได้อัตราการเกิดกากอุตสาหกรรมเพียง 288 อัตรา

2.4.2 การจัดการกากอุตสาหกรรมภายในโรงงาน (แหล่งกำเนิด)

a. ปัญหาในปัจจุบัน

โดยทั่วไป โรงงานต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษามีการจัดการด้านการผลิตที่ดีและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วยการรักษาพื้นที่การทำงานให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจโรงงานที่คณะศึกษาคำนึงการโดยเยี่ยมชมโรง

งาน 215 แห่งพบว่าการจัดการกากอุตสาหกรรมภายในโรงงานนั้นยังไม่น่าพอใจ โดยเฉพาะจากโรงงานขนาดเล็ก และขนาดกลางที่พบปัญหาดังนี้

- ไม่มีการแยกทิ้งกากอุตสาหกรรม โดย 17.2% ของโรงงาน 215 แห่งทิ้งกากอุตสาหกรรมอันตรายและไม่อันตรายปนกัน และ 24.6% ของโรงงานทั้งหมด ทิ้งกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายจากกระบวนการผลิต ร่วมกับกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายจากส่วนอื่นของโรงงาน
- 1 ใน 3 ของโรงงาน 215 แห่ง ไม่มีแหล่งเก็บของเสียภายใน โรงงานของตน
- 3 ใน 4 ของโรงงานตอบว่า ปริมาณกากอุตสาหกรรมของตนจะไม่เพิ่มขึ้นในอนาคต แต่โรงงานที่มีแผนการลดปริมาณกากอุตสาหกรรม และ/หรือนำมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่มีเพียง 8% ของโรงงานทั้งหมด

บ. แผนการปรับปรุง

เพื่อให้การจัดการกากอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม ประเด็นสำคัญต่าง ๆ อย่าง (i) ลดปริมาณกากอุตสาหกรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (Reduction) (ii) นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (Reuse/Recycling) และ (iii) หลังจากที่ไม่สามารถนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ได้แล้ว กากที่เหลือจะต้องทำการกำจัด/ฝังกลบอย่างเหมาะสม (Proper Treatment/Final Disposal)

พื้นฐานการจัดการกากอุตสาหกรรม เริ่มต้นจากแหล่งกำเนิด เช่น โรงงาน, ลดปริมาณกากอุตสาหกรรม, นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ และกากที่เหลือจะต้องกำจัด/ฝังกลบอย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ โรงงานจึงควรกำหนดบทบาทของตนอย่างชัดเจนในการรับผิดชอบการจัดการกากอุตสาหกรรม รวมทั้งระบบการควบคุมทางวิชาการ คณะศึกษานี้ขอแนะนำให้โรงงานแต่งตั้งผู้จัดการฝ่ายวิชาการที่จะควบคุมดูแลการจัดการกากอุตสาหกรรม ในอีกทางหนึ่ง ทางการควรจรรณงค์ให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น การจัดฝึกอบรม, การมอบใบประกาศเกียรติคุณ และการบังคับทางกฎหมายให้โรงงานแต่ละโรงงานมีผู้จัดการฝ่ายวิชาการดูแลการจัดการกากอุตสาหกรรมดังกล่าว

2.4.3 การจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย

า. ปัญหาในปัจจุบัน

า.1 ข้อจำกัดของผลการศึกษา

ไม่เคยมีการศึกษาเรื่องการจัดการของเสียอุตสาหกรรมไม่อันตรายมาก่อน รวมทั้งไม่ทราบสถานการณ์ที่เป็นอยู่ การศึกษาโดย JICA เป็นการศึกษาครั้งแรกเพื่อให้ทราบตั้งแต่ปริมาณเงิน ไปถึงการกำจัดด้วยการใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์โรงงาน 215 แห่ง โดยได้รับคำตอบกลับมา 216 แห่งที่คณะศึกษาใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ห้วงจรกากอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม โรงงานที่สำรวจนี้คิดเป็นเพียง 0.62% ของโรงงานที่มีอยู่ทั้งหมด 33,092 แห่งในพื้นที่ศึกษา ดังนั้นจึงควรคำนึงว่า ผลการศึกษาเรื่องการจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายนั้น ได้มาจากการสำรวจโรงงานที่มีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

๑.๒ อัตราการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่มีสูง แต่กระบวนการยังไม่ชัดเจน

จากวงจรถากอุตสาหกรรมไม่อันตราย พ.ศ. 2544 ที่วิเคราะห์จากผลการสำรวจโรงงานพบว่า กากอุตสาหกรรมไม่อันตรายมากกว่า 78% มีการใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ โดยอัตราที่มากกว่าที่เป็นอยู่ในญี่ปุ่นถึง 2 เท่า (ในญี่ปุ่น 37% ในปี 2539) อย่างไรก็ตามอัตราการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ที่สูงนี้ไม่คิดปกติ เพราะเหตุผลดังนี้

- วงจรถากอุตสาหกรรมในญี่ปุ่นรวมไปถึงกากตะกอนซึ่งยากในการรีไซเคิลด้วย (ในญี่ปุ่นมีการรีไซเคิลกากตะกอนเพียง 7%) แต่ปริมาณกากตะกอนมีปริมาณมาก (ในญี่ปุ่น มีกากตะกอนถึง 405 ล้านตัน/ปี โดยคิดเป็น 47.7% ของปริมาณกากอุตสาหกรรมทั้งหมด) แต่วงจรถากอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษาที่รวมกากตะกอนมีปริมาณน้อย (เป็น 55.5% ของกากอุตสาหกรรมผสม (รหัสของเสีย C1) หรือเทียบเท่ากับ 1.1% ของปริมาณกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายทั้งหมด เท่านั้น)
- ค่าวัตถุดิบในไทยมีราคาสูงกว่าเมื่อเทียบกับค่าแรงงาน ดังนั้นจึงมีแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่จะนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่

ถึงแม้ว่าอัตราการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่นี้จะเป็นเรื่องที่น่าชื่นชม แต่กระบวนการที่แท้จริงในการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่นี้ยังไม่เป็นที่ชัดเจน การรีไซเคิลกากอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายนอกโรงงาน (64.8% จาก 78.4%) และ 48.5% ของกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายมีการขายให้แก่พ่อค้าของเก่า (ผู้รับซื้อกากอุตสาหกรรม) เพื่อนำไปรีไซเคิลนอกโรงงาน ซึ่งกากอุตสาหกรรมที่พ่อค้าของเก่านำไปนี้มีการรีไซเคิลที่เหมาะสมหรือไม่ยังเป็นคำถามอยู่

๑.๓ ขาดแคลนแหล่งกำจัด/ฝังกลบ

ถ้าไม่นับรวมแหล่งฝังกลบมูลฝอยชุมชนของเทศบาลแล้ว มีแหล่งกำจัดกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายในพื้นที่ศึกษาเพียง 3 แห่ง โดยเป็นเตาเผาขนาดเล็กอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยที่แต่ละแห่งมีประสิทธิภาพเผากากอุตสาหกรรมได้น้อยกว่า 0.5 ตัน/ชั่วโมง โดยเตาเผาเหล่านี้จะรับเฉพาะกากอุตสาหกรรมภายในนิคมอุตสาหกรรมเท่านั้น และไม่ได้ดำเนินการอย่างเต็มประสิทธิภาพ ในพื้นที่ศึกษาไม่มีแหล่งฝังกลบกากอุตสาหกรรมของเอกชนที่ได้รับอนุญาตจาก กรอ. มีแหล่งฝังกลบกากอุตสาหกรรม 2 แห่งที่อยู่ใกล้เคียง โดยแห่งหนึ่งอยู่ที่จังหวัดสระบุรี มีพื้นที่ 12.5 ไร่ (2 เฮกตาร์) ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 1.5 ชั่วโมง อีกแห่งหนึ่งอยู่ในจังหวัดชลบุรี ซึ่งห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 1 ชั่วโมง

๒. แผนการปรับปรุง

๒.๑ ทำความเข้าใจสถานการณ์การจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายอย่างละเอียด

การปรับปรุงควรเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจสถานการณ์การจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายอย่างถ่องแท้ในการศึกษานี้ คณะศึกษา JICA ได้วิเคราะห์วงจรถากอุตสาหกรรมไม่อันตรายจากข้อมูลที่ได้รับจากโรงงาน 206 แห่งในการสำรวจโรงงานทั้งหมด 215 แห่ง คณะศึกษาได้สร้างฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายโดยบรรจุข้อมูลของโรงงานทั้ง 206 แห่งดังกล่าว โดยฐานข้อมูลนี้ควรที่จะมีการขยายต่อไปเพื่อให้มีการจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายอย่างเหมาะสม

เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เป็นจำเป็นสำหรับการขยายฐานข้อมูลดังกล่าว จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องทำการสำรวจโรงงาน
อย่างเช่นที่คณะศึกษา JICA ดำเนินการ โดยควรทำเป็นระยะ (ในญี่ปุ่น จะมีการสำรวจโรงงานทุก 5 ปี) เพื่อให้การ
สำรวจโรงงานเป็นระยะนี้มีประสิทธิภาพ ทางกระทรวงอุตสาหกรรมควรออกประกาศให้โรงงานเปิดเผยข้อมูล
ต่อเจ้าหน้าที่เรื่องกากอุตสาหกรรม การพัฒนาฐานข้อมูลนี้จะช่วยในการประเมินปริมาณกากอุตสาหกรรมที่เป็น
อยู่รวมทั้งการคาดปริมาณในอนาคต และวงจรกากอุตสาหกรรมด้วย

บ.2 ปรับปรุงระบบการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่และรักษาอัตราไว้ให้สูง

ประเด็นหลักของการจัดการกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายในอนาคตคือ การปรับปรุงประสิทธิภาพของการนำกาก
อุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งเกือบถึง 80% และคงอัตราที่สูงนี้ไว้ถึงแม้ว่าจะมี
การเพิ่มของค่าแรงจูงใจก็ตาม โดยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ ควรมีการศึกษาาระบบที่เป็นอยู่ของการนำกากอุตสาหกรรม
มาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่โดยเร็ว ซึ่งการศึกษาของ JICA ไม่สามารถสำรวจในเชิงลึก เพื่อค้นหาปัญหาและ
วางแผนการปรับปรุงได้ ยิ่งไปกว่านั้น สมควรที่จะมีการวางระบบเพื่อดูแลและควบคุมธุรกิจการรีไซเคิลกาก
อุตสาหกรรมรวมทั้งผู้รับซื้อกากอุตสาหกรรมด้วย

บ.3 ส่งเสริมภาคเอกชนให้สร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรม และตรวจสอบการใช้แหล่งฝังกลบมูลฝอย ชุมชนต่อไป

ปริมาณกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายที่ต้องกำจัดและฝังกลบนอก โรงงานมีเพียง 125,000 ตัน/ปี หรือเท่ากับ 5.3%
ของปริมาณทั้งหมด ในจำนวนนี้มีมากกว่าครึ่งหนึ่งได้รับการฝังกลบในแหล่งฝังกลบมูลฝอยชุมชนของเทศบาล
ส่วนที่เหลือมีการกำจัด/ฝังกลบที่แหล่งของเอกชนซึ่งมีจำนวนและประสิทธิภาพที่จำกัด ดังนั้นจึงเป็นการสำคัญ
ยิ่งที่จะส่งเสริมให้ภาคเอกชนสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมขึ้น แต่การลงทุนดังกล่าวจะคุ้มทุนหรือ
ไม่นั้นยังเป็นปัญหาใหญ่อยู่ เพราะเป็นการลงทุนสูง

ประเภทของกากอุตสาหกรรมที่มีการฝังกลบภายนอกโรงงาน โดยไม่มีการใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่นั้นเป็น
C09-01 เซรามิก (อัตราการใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่: 0%), C10 หิน, ทราย, อื่น ๆ (อัตราการใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้
ใหม่: 18.7%), และ C11 กากอุตสาหกรรมผสม (อัตราการใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่: 0%) ทรายใดที่สภาพเศรษฐกิจ
และสังคมในพื้นที่ศึกษาไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง กากอุตสาหกรรมไม่อันตรายที่ไม่สามารถใช้ซ้ำ/นำ
กลับมาใช้ใหม่ได้ควรจะฝังกลบในแหล่งฝังกลบถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งมีค่าใช้จ่ายต่ำ และถึงแม้จะมีการนำกากอุตสาหกรรม
ไม่อันตรายที่ฝังกลบในโรงงานในปัจจุบันมากำจัด/ฝังกลบนอกโรงงานด้วยก็ตาม ปริมาณก็จะเพิ่ม
460,000 ตัน/ปี หรือเท่ากับ 11.6% ของมูลฝอยชุมชนทั้งหมดที่ได้รับการกำจัด/ฝังกลบเท่านั้น (มูลฝอยชุมชนใน
พื้นที่ศึกษามีปริมาณ 3.97 ล้านตัน/ปี โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการฝังกลบ) ดังนั้น หนทางหนึ่งที่เป็นไปได้คือการ
ใช้แหล่งฝังกลบมูลฝอยชุมชนของเทศบาลต่อไปในการฝังกลบกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้
ในขณะที่เดียวกันก็ควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในธุรกิจการกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย
ด้วย

2.4.4 การจัดการกากอุตสาหกรรมอันตราย

a. ปัญหาในปัจจุบัน

a.1 ความแตกต่างของการศึกษากากอุตสาหกรรมอันตรายของ GTZ และ JICA

หลายต่อหลายหน่วยงานได้ศึกษากากอุตสาหกรรมอันตรายนับตั้งแต่กระทรวงอุตสาหกรรมศึกษาเรื่องนี้ในปี พ.ศ. 2527 โดยการศึกษาบางครั้งไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะกากอุตสาหกรรมอันตรายจากโรงงานเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงมูลฝอยติดเชื้อ และมูลฝอยอันตรายจากบ้านเรือนด้วย โดยไม่มีการให้คำจำกัดความร่วมของของเสียอันตรายในการศึกษาที่ผ่านมา ในการศึกษาของ JICA เรื่องกากอุตสาหกรรมอันตรายนี้ ส่วนใหญ่ได้มีการศึกษาเมื่อเร็ว ๆ นี้โดย GTZ ในจังหวัดสมุทรปราการ¹ โดยมีการสำรวจโรงงานและประเมินปริมาณกากอุตสาหกรรมอันตรายด้วย ผลจากการศึกษาของ GTZ ทาง กรอ. ได้ใช้ในการประเมินปริมาณกากอุตสาหกรรมอันตรายทั่วประเทศ

เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษากากอุตสาหกรรมอันตรายของ GTZ ทางคณะศึกษา JICA ทำการสำรวจโรงงานโดยใช้การแบ่งประเภทกากอุตสาหกรรมอันตรายเช่นเดียวกับที่ใช้ในการศึกษาของ GTZ และไม่ได้ประเมินเฉพาะปริมาณกากอุตสาหกรรมอันตรายเท่านั้น แต่ยังวิเคราะห์วงจรกากอุตสาหกรรมอันตรายด้วย ซึ่งไม่ได้มีการทำไว้ในการศึกษาของ GTZ

ผลจากการศึกษาของทั้งสองในเรื่องการประเมินปริมาณกากอุตสาหกรรมอันตรายมีจำนวนใกล้เคียงกัน แต่แยกตามประเภทอุตสาหกรรมและชนิดกากอุตสาหกรรมนั้นมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก GTZ เลือกศึกษาในประเภทอุตสาหกรรมที่จะผลิตกากอุตสาหกรรมอันตรายสูงในจังหวัดสมุทรปราการ ในขณะที่การศึกษา JICA ทำโดยการกระจายแบบสอบถามที่จำกัดจำนวนไปยังโรงงานในทุกประเภทอุตสาหกรรมใน 5 จังหวัดของพื้นที่ศึกษา เพราะคณะศึกษามุ่งเน้นการศึกษาถึงกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและอันตราย ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม

a.2 อัตราการนำกากอุตสาหกรรมใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ท่าขณะที่อัตราการกำจัด/ฝังกลบในโรงงานสูง

จากวงจรกากอุตสาหกรรมอันตราย พ.ศ. 2544 ที่คณะศึกษา JICA วิเคราะห์จากการสำรวจโรงงาน อัตราการนำกากอุตสาหกรรมอันตรายมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่เป็น 18.2% หรือเพียงเศษ 1 ใน 4 ของกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย (มากกว่า 78%) ในทางตรงกันข้าม กากอุตสาหกรรมอันตรายมากกว่าครึ่งหนึ่ง (54.3%) มีการกำจัดภายในโรงงาน (32.8%) และฝังกลบภายในโรงงาน (21.5%) ในขณะที่เดียวการกำจัดและฝังกลบกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายภายในโรงงานนั้นมีเพียง 15% ของปริมาณทั้งหมด

¹ "Pre-feasibility Study for the Construction of Inorganic Waste Treatment Facilities in Thailand", 1985, Department of Industrial Plant, MOI.

² "Preparation of Register on Hazardous Waste Generation and GIS Application for the Province Samut Prakarn", November 1999, DIW, MOI.

a.3 ขาดแคลนแหล่งกำจัด/ฝังกลบนอกโรงงาน

ณ วันที่ 24 เมษายน 2545 จำนวนแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมอันตรายในพื้นที่ศึกษามีเพียง 2 แห่ง และอีก 8 แห่งอยู่นอกพื้นที่ศึกษา (GENCO โรงงานมาบตาพุด ซึ่งมีทั้งการกำจัดและฝังกลบกากนับเป็นเพียงแหล่งเดียว) โดยแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมทั้ง 10 แห่งนี้ถือว่ายังไม่เพียงพอกับความต้องการในการกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมทั่วประเทศ

ตารางที่ 2-8: แหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมอันตรายนอกโรงงาน

กำจัดหรือฝังกลบ	ชื่อ	ที่ตั้ง	รหัสโรงงาน	กากที่รับ	ขีดความสามารถ
กำจัด (Treatment)	GENCO ศูนย์เสมต่า	กรุงเทพฯ	101	น้ำเสียจากโรงงาน, กากตะกอน	110,000 ตัน/ปี 30,000 ตัน/ปี
	GENCO มาบตาพุด	ระยอง	101	น้ำมันเครื่องใช้แล้ว สารละลาย กากตะกอน	200 ตัน/วัน 600 ตัน/วัน
	เทค โนคอม	ฉะเชิงเทรา	101	สารละลาย	15,000 ตัน/ปี
	บริษัทรีไซเคิล เอ็นเจเนียร์ริง จำกัด	ชลบุรี	101	สารละลาย	10,000 ตัน/ปี
	ปูนซีเมนต์ไทย โรงงานแก่งคอย	สระบุรี	101	น้ำมันเครื่องใช้แล้ว สารละลายและอื่น ๆ	46,000 ตัน (จำนวนจริงที่รับ ม.ค.-ก.ย. 2544)
	ปูนซีเมนต์ไทย	สระบุรี	101	น้ำมันเครื่องใช้แล้ว, ฝ้าลอยและอื่นๆ	192,029 ตัน (จำนวนจริงที่รับ ระหว่าง ม.ค.-เม.ย. 2545)
	รีไฟน์ เทค	สมุทรปราการ	106	Isopropyl alcohol	5 ลบ.ม./วัน
	เอเซีย นีวีเอส เคมีคอล	ฉะเชิงเทรา	106	Acid Pickling waste	1,000 ตัน/เดือน
ฝังกลบ (Final Disposal)	GENCO มาบตาพุด	ระยอง	101	กากอุตสาหกรรมอันตราย	250,000 ตัน
	แหล่งฝังกลบราชบุรี	ราชบุรี	101	กากตะกอน	1,000,000 ตัน
	Professional Waste Technology	สระแก้ว	101, 105	กากอุตสาหกรรมอันตราย	อยู่ระหว่างการก่อสร้าง

จนถึงเดือนตุลาคม 2544 รหัสประเภท 101 เป็นรหัสเดียวที่ระบุว่าโรงงานแห่งนั้นทำธุรกิจเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรม และมีเพียงแหล่งเพียง 5 แห่งเท่านั้นที่จดทะเบียนในรหัสนี้ สำหรับรหัสประเภท 105 และ 106 เพิ่งกำหนดใหม่ในเดือนธันวาคม 2545 โดยจำนวนแหล่งที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับกากเพิ่มขึ้นเป็น 10 แหล่งดังแสดงในตารางข้างต้นนี้ โดยถือว่าสถานการณ์ดังกล่าวได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น แต่จำนวน 10 แห่งนี้ถือว่ายังมีจำนวนน้อยมากในประเทศญี่ปุ่น จำนวนแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมอันตราย และ/หรือไม่อันตรายมี 16,833 แห่ง (พ.ศ. 2542) สำหรับประเทศไทย ในความเป็นจริงแล้ว มีโรงงานจำนวนมากที่รีไซเคิลกากแต่ขึ้นทะเบียนในรหัสอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์ของโรงงานนั้น (ตัวอย่างเช่น รีไซเคิลทินเนอร์ ถือเป็นโรงงานทางด้านเคมี เป็นต้น) เนื่องจากโรงงานเหล่านี้ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งเกี่ยวกับกาก ดังนั้น โรงงานที่ทิ้งกากของเสียยากที่จะได้รับใบอนุญาตขนส่งถ้าต้องการส่งกากของตนไปยังโรงงานรีไซเคิล

การขาดแคลนแหล่งกำจัด/ฝังกลบกาก เป็นผลทำให้ราคาค่ากำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมอันตรายเพิ่มสูงขึ้น โดยนับเป็นปัญหารุนแรงที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมประสบอยู่ จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามโดยหอการค้าญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ ถึงโรงงานอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในประเทศไทยในช่วงเดือนสิงหาคม 2544 พบว่า โรงงาน 91 แห่งจากที่ตอบแบบสอบถาม 148 แห่ง (61.5%) ระบุว่า การกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงที่สุดของโรงงาน

การเร่งดำเนินการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมอันตรายเป็นสิ่งจำเป็น แต่ต้องเผชิญกับการคัดค้านการก่อสร้างอย่างแน่นอน ดังนั้นการสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบในระยะเวลาอันใกล้เป็นการกระทำที่ยาก

บ. แผนการปรับปรุง

บ.1 ทำความเข้าใจสถานการณ์การจัดการกากอุตสาหกรรมอันตรายอย่างละเอียด

การเข้าใจในสถานการณ์การจัดการกากอุตสาหกรรมอันตรายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ในกรณีกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย การสำรวจโรงงานเป็นระยะ ๆ เช่นที่ทำการศึกษาค้างนี้ รวมถึงการทบทวนการประเมินปริมาณกากอุตสาหกรรมในปัจจุบันและในอนาคต และวงจรกากอุตสาหกรรมเป็นสิ่งจำเป็น ในการเยี่ยมชมโรงงานเพื่อการสำรวจ ควรจะต้องมีการตรวจสอบการฝังกลบกากอุตสาหกรรมภายในโรงงาน เพราะว่าการฝังกลบกากอุตสาหกรรมอันตรายภายใน โรงงานนั้นมีปริมาณมากกว่าครึ่งของปริมาณกากอุตสาหกรรมอันตรายทั้งหมด และเพื่อที่จะทราบวงจรกากอุตสาหกรรมนอกโรงงานนั้น การนำระบบใบกำกับ (Manifest System) มาใช้เป็นเรื่องที่น่าพิจารณา

บ.2 ส่งเสริมการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบโดยด่วน

สาเหตุหลักที่ทำให้มีการกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมอันตรายภายใน โรงงานมากกว่าครึ่งหนึ่งของปริมาณทั้งหมดเนื่องมาจากแหล่งกำจัด/ฝังกลบนั้นมีจำนวนจำกัด ทำให้ไม่เกิดกลไกการแข่งขันด้านราคา และค่าใช้จ่ายในการกำจัด/ฝังกลบภายนอกโรงงานสูงกว่าภายใน โรงงาน ดังนั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่จะส่งเสริมให้มีการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบโดยด่วน เพื่อให้มีการแข่งขันด้านราคา และเมื่อใดที่พบว่ามีการกำจัดกากอุตสาหกรรมภายใน โรงงานเป็นไปอย่างไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝังกลบ ซึ่งพบจากการสำรวจ, การตรวจโรงงาน, รายงานประจำปีหรือกรณีอื่นใด เป็นการจำเป็นที่จะต้องให้มีการปรับปรุง ซึ่งถ้าจำเป็นแล้ว จะต้องนำกากอุตสาหกรรมเหล่านั้นไปกำจัดนอกโรงงานด้วย

จากผลการสำรวจความคิดเห็นสาธารณชน (Public Opinion Survey-POS) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระบุว่าเงื่อนไขสำคัญที่สุดที่ช่วยให้มีการตัดสินใจเห็นชอบกับการสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นหรือตัวแทนตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน ดังนั้นจึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าทำอย่างไรจะให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบ

อย่างไรก็ตาม การให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนนั้นต้องใช้เวลาก่อนที่จะมีการเห็นด้วยกับแผนการก่อสร้างและเริ่มดำเนินการ ในขณะที่เดียวกัน จะมีความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติมากกว่าในการที่จะส่งกากอุตสาหกรรมเป็นวัตถุดิบหรือเชื้อเพลิงให้กับ โรงงานผลิตปูนซีเมนต์ซึ่งมีอยู่แล้ว และมีเจ้าหน้าที่เพียงเล็กน้อย

บ.3 ส่งเสริมการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่

นอกเหนือจากการส่งเสริมให้มีการสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมอันตรายโดยด่วนแล้ว ควรต้องเพิ่ม อัตราการนำกากอุตสาหกรรมอันตรายมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่จากที่เป็นอยู่ซึ่งน้อยกว่าเศษ 1 ใน 4 ของกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายด้วย การใช้โรงงานปูนซีเมนต์นับเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพที่จะชดเชยการขาดแคลน แหล่งกำจัด/ฝังกลบ และยังคงส่งเสริมการนำกากมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ด้วย

อย่างไรก็ตาม กากอุตสาหกรรมที่จะป้อนเข้าสู่โรงงานซีเมนต์ จะต้องมีการวิเคราะห์และปรับสภาพ กากอุตสาหกรรมต่างชนิดกันอาจต้องนำมาผสมเพื่อไม่ให้กระทบคุณภาพของปูนซีเมนต์ ดังนั้นจึงเป็นการสมควรยิ่งที่จะริเริ่มให้มีธุรกิจที่ให้บริการควบคุมคุณภาพกากอุตสาหกรรม เพราะกากอุตสาหกรรมบางประเภทไม่สามารถส่งเข้าเตาเผาปูนซีเมนต์ได้โดยตรง และยังเป็นสิ่งจำเป็นด้วยที่จะต้องมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตซีเมนต์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งศึกษาว่าจำเป็นต้องมีการลงทุนทำไร ถ้าเป็นเช่นนั้น ศูนย์ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของเสีย (WUDC) ที่คณะศึกษาจัดตั้งขึ้นจะเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะสนับสนุนธุรกิจดังกล่าว รวมทั้ง โรงงานปูนซีเมนต์ด้วย ซึ่งต่างจะมีบทบาทสำคัญในการรีไซเคิลกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายและอันตราย

2.4.5 โครงสร้างองค์กร

ก. ปัญหาในปัจจุบัน

ก.1 ขาดระบบควบคุมธุรกิจเก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรม

ในประเทศไทย กากอุตสาหกรรมหมายถึงของเสียจากโรงงาน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงอุตสาหกรรมตามพระราชบัญญัติโรงงาน พระราชบัญญัติโรงงานระบุว่า สถานที่ที่มีจำนวนคนงานและเครื่องจักรที่มีแรงม้าตามที่กำหนดไว้จะต้องจดทะเบียนเป็นโรงงาน โดยกระทรวงอุตสาหกรรมควบคุมโรงงานผ่านกระบวนการจดทะเบียนจัดตั้งโรงงาน, การอนุญาต, รายงานและ/หรือการตรวจโรงงาน ในส่วนการจัดการกากอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมควบคุมด้วยการลงโทษเช่น ปรับ, ใช้นำการบริหาร, สั่งปิดโรงงานหรือยกเลิกใบอนุญาตโรงงานที่ละเมิดพระราชบัญญัติโรงงาน ด้วยเหตุนี้ โรงงานที่เป็นแหล่งกำเนิดของเสียและ โรงงานที่รับของเสียเพื่อกำจัดหรือฝังกลบต่างอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงอุตสาหกรรม

การเก็บและขนส่งกากอุตสาหกรรมจากโรงงานที่เป็นแหล่งกำเนิด มีการควบคุมด้วยใบอนุญาตขนส่ง ตามที่ระบุไว้ในประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฉบับที่ 6 พ.ศ. 2540 ว่าด้วยกากอุตสาหกรรมอันตราย และประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมฉบับที่ 1 พ.ศ. 2541 ว่าด้วยกากอุตสาหกรรมไม่อันตราย โดยมีการประกาศใช้เพียง 14 จังหวัดจากประเทศ แต่รวมพื้นที่ศึกษาด้วย โดยผู้ที่จะนำกากอุตสาหกรรมออกนอกโรงงานจะต้องได้รับอนุญาตก่อน แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีโรงงานจำนวนไม่มากนักที่ยื่นคำร้องและขอใบอนุญาตนำกากอุตสาหกรรมออกนอกโรงงาน เมื่อนำปริมาณทั้งหมดของกากอุตสาหกรรมตามใบอนุญาตขนส่งทั้งหมดที่ออกให้ในปี พ.ศ. 2543 กับปริมาณกากอุตสาหกรรมที่กำจัดนอกโรงงานในปี พ.ศ. 2544 ที่ประเมินโดยคณะศึกษา JICA ปริมาณกากอุตสาหกรรมรวมตามใบอนุญาตขนส่งมีน้อยกว่าที่คณะศึกษาประเมินอยู่มาก โดยปริมาณกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายตามใบอนุญาตขนส่งมีเพียง 94,000 ตัน หรือเพียง 5.7% ของปริมาณกากอุตสาหกรรมที่กำจัดนอกโรงงาน ส่วนปริมาณกากอุตสาหกรรมอันตรายตามใบอนุญาตขนส่งมีเพียง 6,400 ตัน หรือ 2.6% ของปริมาณกากอุตสาหกรรมที่กำจัดนอกโรงงานเท่านั้น

ในทางตรงกันข้าม ไม่มีกฎหมายที่ให้มีการจดทะเบียน, อนุญาต, ควบคุมและดูแลธุรกิจเก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรม ผู้ที่ต้องการเริ่มธุรกิจรับเก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรมทำได้โดยขึ้นแรกจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทกับกระทรวงพาณิชย์ จากนั้นก็ขอใบอนุญาตขนส่งกับกรมการขนส่งทางบก ภายใต้กระทรวงคมนาคม ตามพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 อย่างไรก็ตาม เฉพาะบริษัทขนส่งขนาดใหญ่เท่านั้นที่มีใบอนุญาตขนส่ง ในขณะที่บริษัทที่เหลือดำเนินธุรกิจเก็บและขนส่งกากอุตสาหกรรมโดยไม่มีใบอนุญาตขนส่ง พระราชบัญญัติขนส่งทางบกไม่ได้กำหนดบทลงโทษแก่ผู้เก็บ/ขนส่งที่ลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรม ในกรณีที่ผู้เก็บ/ขนส่งทำการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมและถูกจับได้ คนผู้นั้นก็จะเสียค่าปรับเพียงเล็กน้อยจากการใช้กฎหมายอื่นมาดำเนินการแทนพระราชบัญญัติขนส่งทางบก ตัวอย่างเช่น ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร โทษปรับสูงสุดสำหรับการลักลอบทิ้งมูลฝอยเป็นเงินเพียง 2,000 บาทตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ยิ่งไปกว่านั้น โรงงานที่เป็นแหล่งกำเนิดของเสียที่มีผู้รับขนส่งไปแล้วมีการลักลอบทิ้งนั้น ไม่มีการลงโทษด้วย

สรุปโดยรวมแล้ว มาตรการทางกฎหมายมีไม่เพียงพอที่จะควบคุมผู้เก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรม, เพื่อป้องกันการลักลอบทิ้งอย่างผิดกฎหมาย และควบคุมอย่างเข้มงวดต่อผู้เก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรมที่ลักลอบทิ้งซ้ำอีกถึงแม้ว่าจำนวนผู้เก็บ หรือขนส่งกากอุตสาหกรรมจะไม่ทราบก็ตาม ในญี่ปุ่น จำนวนบริษัทเก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายมี 117,507 ราย และกากอุตสาหกรรมอันตรายมี 14,494 รายในปี พ.ศ. 2541

a.2 ขาดการควบคุมธุรกิจนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่

พระราชบัญญัติโรงงานได้แบ่งประเภทโรงงานไว้ 104 ประเภท โรงงานที่ดำเนินการรับกำจัดหรือ ฝังกลบกากอุตสาหกรรมจะเข้าข่ายตามรหัสประเภท 101: โรงกำจัดหรือกำจัดกากอุตสาหกรรมรวม ในทางกลับกัน โรงงานที่นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ไม่ได้ถูกจัดให้อยู่ในประเภทของผู้นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำหรือนำกลับมาใช้ใหม่ แต่จะถูกแบ่งรหัสประเภทตามผลผลิตที่ได้ในขั้นตอนสุดท้ายของการผลิต เพื่อที่จะแก้ไขในเรื่องนี้ กระทรวงอุตสาหกรรมได้เพิ่มรหัสประเภทโรงงานอีก 2 ประเภท คือรหัสโรงงานที่ 105 สำหรับโรงงานที่ทำการคัดแยกกากอุตสาหกรรมและฝังกลบ และรหัส 106 สำหรับโรงงานที่นำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำและนำกลับมาใช้ใหม่ แต่ยังไม่มียังไม่มีโรงงานใดมาจดทะเบียน

นอกจากนั้น ผู้รับซื้อกากอุตสาหกรรมซึ่งมีบทบาทสำคัญในการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้ซ้ำ/นำกลับมาใช้ใหม่ ไม่มีการจดทะเบียนกับ กรอ. เนื่องจากไม่เข้าข่ายตามพระราชบัญญัติโรงงานในเรื่องจำนวนคนงานและกำลังแรงม้าที่กำหนด ไม่ใช่แค่เพียงพระราชบัญญัติโรงงานเท่านั้น แต่กฎหมายอื่น ๆ ก็ไม่มีการควบคุมผู้รับซื้อกากอุตสาหกรรม (พ่อค้าของเก่า) ดังนั้น หากคนเหล่านี้ลักลอบกำจัดหรือทิ้งกากอุตสาหกรรมที่รับซื้อมาจากโรงงาน จะเสียค่าปรับเพียงเล็กน้อยเช่นเดียวกับผู้จัดเก็บ/ขนส่งกากอุตสาหกรรมเท่านั้น การศึกษาของกรมควบคุมมลพิษ³ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม รายงานว่า มีผู้ประกอบการรับซื้อกากอุตสาหกรรมจำนวน 2,231 ราย แต่รายละเอียดของธุรกิจนั้นยังไม่ทราบแน่ชัด

³ Final Report of the Study on Guideline to Reduce Pollution by Recycling, Pollution Control Department, Ministry of Science, Technology and Environment, March 1998.

a.3 ขาดการควบคุมการจัดการกากอุตสาหกรรมให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

การบริหารและจัดการกากอุตสาหกรรมไม่ได้รับการควบคุมในองค์กรเดียว ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น กระทรวงอุตสาหกรรมควบคุมโรงงานที่เป็นแหล่งกำเนิดกากอุตสาหกรรม และโรงงานที่รับกำจัดและ/หรือฝังกลบกากอุตสาหกรรม เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมที่เข้าข่ายตามที่กำหนดจะต้องได้รับใบอนุญาตประกอบการและขึ้นทะเบียนโรงงานจึงทำให้ ครอบ. ควบคุมได้ อย่างไรก็ตาม ระหว่างแหล่งกำเนิดกากอุตสาหกรรมถึงการกำจัดหรือฝังกลบนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมของกระทรวงอุตสาหกรรม ยิ่งไปกว่านั้น ในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งฝังกลบกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงอุตสาหกรรมเพียง 2 แห่งเท่านั้น กากอุตสาหกรรมไม่อันตรายส่วนใหญ่จะนำไปฝังกลบในหลุมฝังกลบมูลฝอยชุมชนของเทศบาล ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งการควบคุมกากอุตสาหกรรมโดยกระทรวงอุตสาหกรรมไม่ได้ครอบคลุมถึงส่วนนี้

a.4 การจัดการข้อมูลไม่เพียงพอ

กรอ. มีศูนย์ข้อมูลสารสนเทศในการเก็บฐานข้อมูลของการจดทะเบียนโรงงานและข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับโรงงาน ข้อมูลบางส่วนเปิดเผยต่อสาธารณชนผ่านทางเว็บไซต์ของกรมฯ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลในฐานข้อมูลนั้นยังไม่มีการปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างเพียงพอ

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะศึกษาได้ใช้ข้อมูลเบื้องต้นของโรงงานต่าง ๆ เช่น เลขทะเบียนโรงงานและจำนวนพนักงานจากฐานข้อมูลของกรมฯ อย่างไรก็ตาม ได้พบว่าจำนวนโรงงานและพนักงานในฐานข้อมูลของ กรอ. มีจำนวนน้อยกว่าในฐานข้อมูลของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย นอกจากนี้ยังพบว่าฐานข้อมูลของ กรอ. ยังไม่มีข้อมูลที่เพียงพอสำหรับโรงงานที่ตั้งอยู่ในเขตประกอบการอุตสาหกรรม, ชุมชนอุตสาหกรรมและสวนอุตสาหกรรม

สำหรับฐานข้อมูลเกี่ยวกับกากอุตสาหกรรมนั้น มีอยู่เพียง 2 แห่งเท่านั้น คือ: 1) ฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมอันตรายที่จัดทำขึ้นจากการศึกษาของเสี่ยอันตรายโดย GTZ และ 2) ฐานข้อมูลกากอุตสาหกรรมอันตรายและไม่อันตรายที่จัดทำขึ้นในการศึกษาครั้งนี้ แต่จำนวนโรงงานในฐานข้อมูลทั้งสองนี้มีจำนวนไม่มาก ในทุกปี กรอ. มีข้อมูลเกี่ยวกับใบอนุญาตขนส่งและใบกำกับการขนส่งจากโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งจากผู้ประกอบการกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมด้วย โดยข้อมูลดังกล่าวจัดเก็บไว้ในรูปแบบเอกสารเท่านั้น ไม่มีการใส่ข้อมูลลงในฐานข้อมูลแต่อย่างใด

a.5 การต่อต้านของประชาชนในการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรม

ปัจจุบันนี้ ในประเทศไทยมีความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ประชาชนมีความห่วงใยว่าโครงการพัฒนาต่าง ๆ อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมที่ต้องเผชิญการคัดค้านอย่างรุนแรงจากสาธารณชน เนื่องจากประชาชนรับทราบข่าวอยู่เสมอในเรื่องความยุ่งยากในการสร้างแหล่งฝังกลบกากอุตสาหกรรม โดยจะมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องกลิ่น และไฟไหม้ ดังที่เสนอในข้อ 3.5 ที่การใช้งานหลุมฝังกลบเทศบาลในพื้นที่ศึกษาไม่สามารถทำได้ ทั้ง ๆ ที่มีการทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและก่อสร้างเสร็จแล้วก็ตาม ดังนั้นจึงสามารถคาดการณ์ได้แน่นอนว่าแหล่งกำจัด/ฝังกลบของเสี่ยจะไม่สามารถสร้าง และ/หรือ ใช้งานได้ตามที่เผชิญการต่อต้าน

จากสาธารณชน ถึงแม้ว่ารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการนั้นจะผ่านความเห็นชอบจากกระทรวงวิทยาศาสตร์, เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง กรอ. ด้วยก็ตาม

บ. แผนการปรับปรุง

บ.1 ตรวจสอบการนำระบบใบกำกับการขนส่งมาใช้

แม้ว่ากากอุตสาหกรรมที่นำออกไปจากโรงงานต่าง ๆ จะควบคุมด้วยระบบใบอนุญาตขนส่งของ กรอ. และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย รวมทั้งระบบใบกำกับการขนส่งก็ตาม แต่มีเพียงบางโรงงานเท่านั้นที่ยื่นขอใบอนุญาตขนส่งกากอุตสาหกรรม ในปัจจุบันระบบใบกำกับการขนส่งใช้กันเพียงกากอุตสาหกรรมที่นำไปกำจัดฝังกลบ ณ แหล่งกำจัดหรือฝังกลบที่ได้รับอนุญาตจากกรมโรงงานเท่านั้น กล่าวโดยสรุปคือ ทั้งสองระบบไม่สามารถติดตามหรือควบคุมกากอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ที่นำออกมามอกโรงงานอุตสาหกรรมได้

การควบคุมการกำจัดกากอุตสาหกรรมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การทิ้ง การเก็บรวบรวม/การขนส่ง, การนำเข้า/นำกลับมาใช้ใหม่ และการฝังกลบจำเป็นต้องมีการเริ่มใช้ระบบใบกำกับการขนส่งที่สมบูรณ์และเป็นแบบอย่างเดียวกันทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั่วประเทศ

การบังคับใช้ระบบใบกำกับการขนส่งเป็นเงื่อนไขในการขอจดทะเบียนและขออนุญาตประกอบการเก็บรวบรวมและขนส่งกากอุตสาหกรรม ยิ่งกว่านั้นต้องมีการตรวจสอบที่เข้มงวดเพื่อแสดงให้เห็นถึงการควบคุมของ กรอ. ต่อผู้เก็บและขนส่งกากอุตสาหกรรม ในขณะที่เดียวกันเป็นความจำเป็นที่จะผลักดันอย่างจริงจังให้มาตรการควบคุมต่าง ๆ ในปัจจุบัน รวมทั้งการส่งรายงานประจำปีทุก ๆ สัปดาห์เกี่ยวกับการจัดการกากอุตสาหกรรม, การอนุญาตขนส่ง และการกรอรายละเอียดในใบกำกับการขนส่ง โดยผู้ประกอบการกำจัด/ฝังกลบที่เสมือนเป็นใบรับปริมาณกากอุตสาหกรรม และส่งสำเนายังโรงงานในรายงานประจำปีทุก ๆ ปี

บ.2 ตรวจสอบการนำระบบใบอนุญาตมาใช้

เพื่อให้ระบบใบกำกับการขนส่งเป็นไปในเชิงปฏิบัติ จำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบการนำระบบใบอนุญาตมาใช้ โดยผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจัดการกากอุตสาหกรรม ทั้งผู้ประกอบการเก็บรวบรวม/ขนส่ง, ผู้ซื้อ, ผู้นำมาใช้/นำเข้า/นำกลับมาใช้ใหม่ และผู้กำจัด/ฝังกลบ ทั้งหมดต้องจดทะเบียนและได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจด้านนี้ โดยใบอนุญาตดังกล่าวควรออกให้กับทุกประเภทของธุรกิจและทุกประเภทของเสียด้วย

ถ้ามีการใช้ระบบใบอนุญาตขึ้น ควรที่จะมีการควบคุมอย่างเข้มงวดโดยอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจ หรือสิ่งปิดกิจการ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็ควรให้ประโยชน์แก่ผู้ประกอบการที่จดทะเบียนด้วยความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงิน รวมทั้งข้อมูลในการแลกเปลี่ยนของเสีย เพื่อเป็นการ ส่งเสริมธุรกิจเกี่ยวกับการกำจัด/ฝังกลบซึ่งมีจำนวนน้อยมากในปัจจุบันนี้ ระบบใบอนุญาตจึงเป็นระบบที่สามารถให้ทุนและโทษแก่ผู้ประกอบการได้

เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2544 มีการแก้ไขกฎกระทรวง ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2544) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงานด้วยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และประกาศใช้เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 บัญญัติให้เพิ่มรหัสโรงงาน 105 (กิจการเกี่ยวกับการคัดแยกและฝังกลบมูลฝอย) และ 106 (กิจการเกี่ยวกับการนำกากอุตสาหกรรมมาใช้/นำเข้า/นำกลับมาใช้ใหม่) ซึ่งสถานประกอบการที่ดำเนินกิจการดังกล่าวต้องจดทะเบียนก่อนทำการติดตั้งอุปกรณ์ต่างๆ ภายใต้พระราชบัญญัติโรงงาน

จุดสำคัญของระบบใบอนุญาตคือ ต้องลงโทษสถานประกอบการที่ไม่มีใบอนุญาตอย่างเข้มงวด เพื่อให้เป็นไปตามนี้ จำเป็นที่เจ้าหน้าที่รับผิดชอบจะต้องดำเนินการอย่างเหมาะสมต่อกิจการที่ดำเนินการ โดยไม่มีใบอนุญาต อย่างไรก็ตาม เป็นสิ่งจำเป็นและบางทีอาจจะได้ผลมากขึ้นที่จะใช้ข้อบังคับทางกฎหมายให้โรงงานที่เป็นต้นกำเนิดกากอุตสาหกรรมจ้างบริษัทกำจัด/ฝังกลบภายนอกโรงงานแต่ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น

บ.3 การจัดการกากอุตสาหกรรมให้เป็นเอกภาพ

จากเรื่องที่กำลังมาข้างหน้าทั้งหมด นับว่าเป็นการยากที่จะจัดการกากอุตสาหกรรมภายใต้ แต่เพียงภายใต้พระราชบัญญัติโรงงาน เพื่อให้ครอบคลุมส่วนที่ขาดนี้ สมควรที่จะมีการกฎหมายใหม่ที่ครอบคลุมในทุกประเด็น ไม่เพียงแต่กากอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่รวมไปถึงมูลฝอยชุมชนและมูลฝอยคืดเนื่องจากโรงพยาบาลด้วย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกากอุตสาหกรรมต่าง ๆ อย่างเช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พระราชบัญญัติสุขภาพภิบาล และอื่น ๆ จะสอดคล้องกันภายใต้กฎหมายใหม่นี้ เมื่อกากอุตสาหกรรมทุกประเภทอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวแล้ว การควบคุมการกำจัดกากอุตสาหกรรมไม่อันตรายนอกโรงงาน, การฝังกลบซึ่งส่วนใหญ่นำไปกำจัดยังหลุมฝังกลบของเทศบาลก็จะโอนไปให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบ

บ.4 การปรับปรุงระบบควบคุมข้อมูล

การจัดสร้างระบบฐานข้อมูลเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น ฐานข้อมูลควรจะสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงฐานข้อมูลต่าง ๆ ในปัจจุบันและปรับปรุงระบบเพื่อให้รองรับกับฐานข้อมูลด้วย

มาตรการดังต่อไปนี้จึงควรมีการดำเนินการ

- จัดหานุคลากรเพื่อควบคุมและปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ
- จัดระเบียบการทำรายงานอย่างละเอียดเข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติได้ เพื่อให้ข้อมูลที่จำเป็นในการปรับปรุงฐานข้อมูลสามารถรวบรวมได้จากหน่วยงานต่างๆ ภายใน กรอ. , สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด, การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- พัฒนาขั้นตอนการร่วมใช้ข้อมูลในฐานข้อมูล เช่น การแบ่งประเภทกากอุตสาหกรรมด้วยรหัส

บ.5 การสร้างประชามติในการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรม

คณะศึกษาได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจำนวน 400 คนในเขตพื้นที่ศึกษา ผลปรากฏว่า กว่า 60 % ของผู้ที่ตอบแบบสำรวจตระหนักว่าควรมีการก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังพบว่า เจ็ดในสิบประการแรกในการที่จะตกลงตามแผนการก่อสร้าง ดังกล่าวก็คือ ควรให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน ประการที่สอง คือการเลือกสถานที่ก่อสร้างอย่างรอบคอบ และประการที่สาม คือ เพิ่มมาตรการที่เข้มงวดในการป้องกันการทิ้งกากอุตสาหกรรมอย่างผิดกฎหมาย ผลจากการสำรวจประชามติส่วนใหญ่ระบุว่า รัฐบาลต้องเข้มงวดในการควบคุมและลงโทษการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมอย่างผิดกฎหมาย ตามด้วยการพัฒนาการควบคุมของสาธารณชนอันจะเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่งในการป้องกันการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรม

จากผลการสำรวจดังกล่าว จึงควรพิจารณาที่จะทำอย่างไรถึงจะได้รับความร่วมมือจากสาธารณชน และทำอย่างไรที่จะให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรม หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การก่อสร้างแหล่งกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมจำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบ

ในการที่จะได้รับความเห็นชอบจากสาธารณชนนั้น บริษัทแห่งหนึ่งที่เริ่มดำเนินการแหล่งฝังกลบกากอุตสาหกรรม ไม่นานเมื่อไม่นานมานี้ ได้ให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง และอนุมัติ “กองทุนชุมชน” ให้กับชาวบ้านเป็นสัดส่วนกับกากที่นำมาฝังกลบ นอกจากนี้ยังเตรียมกองทุนในการปิดแหล่งฝังกลบและดูแลหลังจากที่ปิดดำเนินการอีกด้วย บริษัทอีกแห่งหนึ่งที่กำลังดำเนินการก่อสร้างแหล่งฝังกลบได้อธิบายงานทั้งหมดให้กับชาวบ้านตั้งแต่เริ่มวางแผนการเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง และตั้งใจที่จะตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ให้ชาวบ้านและองค์กรเอกชน ได้เข้าใจ

การคัดเลือกสถานที่ก่อสร้างอย่างรอบคอบนั้น จำเป็นต้องมีมาตรฐานในการพิจารณาเลือกสถานที่ ในขณะที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมมีมาตรฐานในการคัดเลือกสถานที่ก่อสร้างแบบง่าย ๆ และใช้ในการคัดเลือกทั้งแหล่งกำจัด/ฝังกลบสำหรับมูลฝอยเทศบาล ด้วยเหตุนี้คณะศึกษาจึงขอแนะนำให้มีการพัฒนามาตรฐานการคัดเลือกสถานที่ก่อสร้างสำหรับกำจัด/ฝังกลบกากอุตสาหกรรมให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อสร้างความพอใจให้กับสาธารณชน